

VILNIAUS UNIVERSITETAS
FILOLOGIJOS FAKULTETAS
A.J. GREIMO SEMIOTIKOS IR LITERATŪROS TEORIJOS CENTRAS

Ūkana Kapačauskaitė

**INDUSTRIJA IR KULTŪRA: PRAMONĖS PATALPŲ TRANSFORMACIJA Į
KULTŪROS ERDVES**

Magistro baigiamasis darbas

Semiotikos studijų programa

Darbo vadovas: Doc. dr. Paulius Jevsejevas

Vilnius, 2026

Ūkana Kapačauskaitė, *Industrija ir kultūra: pramonės patalpų transformacija į kultūros erdves*. Semiotikos specialybės magistro darbas, darbo vadovas doc. dr. Paulius Jevsejevas, Vilniaus universitetas, Filologijos fakultetas, A. J. Greimo semiotikos ir literatūros teorijos centras, 2026, 57 p.

Raktažodžiai: Klaipėda, industrinės erdvės, konversija, semiosfera, miesto tapatybė, liminalumas, *communitas*, kultūrinės praktikos.

Anotacija: Magistro darbe nagrinėjamos buvusiose industrinėse erdvėse įsikūrusios kultūros vietos ir jų reikšmė Klaipėdos miesto kultūriniam laukui. Tyrime analizuojamos kultūros erdvės – „Hofas“, „Herkus Kantas“, „Kultūros fabrikas“ ir „Malūno loftas“. Pasirinktas Klaipėdos miesto kontekstas leidžia atskleisti įtampą tarp industrinės miesto praeities, uosto teritorijų plėtros, miesto reprezentacijos ir alternatyvių kultūros erdvių išlikimo. Darbe remiamasi J. Lotmano semiosferos, R. Williamso kultūros sampratos bei V. Turnerio liminalumo teorijomis, leidžiančiomis miesto erdves interpretuoti kaip reikšmių, kultūrinių praktikų ir socialinių santykių formavimosi vietas. Tyrimas atskleidžia, kad buvusiose industrinėse erdvėse vykstantys įvairūs neformalūs kultūros renginiai, reikšmingai prisideda prie miesto kultūrinės įvairovės ir kultūrinio aktyvumo. Tačiau sparčiai vykstantys teritorijų konversijos procesai ir neapibrėžta tokių vietų padėtis miesto kultūros politikoje, kelia grėsmę šių erdvių tęstinumui.

Turinys

Įvadas	4
1. Miestas kaip tekstas	7
1.1. Kultūros ir industrijos samprata Raymondo Williamso teorijoje	9
1.2. Semiosferos samprata	12
1.3. Erdvė kaip socialinė ir politinė konstrukcija	13
1.4. Industrinių erdvių konversija kaip verčių transformacija	15
1.5. Liminalumas ir <i>communitas</i> : kultūros atsiradimas struktūros paribiuose.....	16
2. Klaipėda: miesto raida ir tapatybės formavimasis.....	19
2.1. Klaipėdos miesto architektūros apžvalga.....	19
2.2. Klaipėdos miesto tapatybė	21
2.3. Uosto miestas ar miesto uostas?	22
3. Industrinės Klaipėdos miesto erdvės	25
3.1. Konversiją patyrusios industrinės erdvės: tyrimo atvejai	25
3.1.1. „Hofas“	26
3.1.2. „Herkus Kantas“	28
3.1.3. „Malūno loftas“	31
3.1.4. Klaipėdos „Kultūros Fabrikas“ (KUFA)	33
3.2. Industrinių erdvių konversijos tipologija ir veikimo praktikos.....	35
3.3. Kultūros politika ir erdvių stabilumas.....	38
3.4. Kultūrinių renginių formos ir auditorijos.....	40
4. Kultūros perspektyvos Klaipėdos mieste	46
4.1. Industrinių erdvių „konversija prieš konversiją“	46
4.2. Miesto vystymo prioritetai ir kultūros erdvės	48
Išvados	50
Literatūros sąrašas.....	52
Iliustracijų sąrašas	55
Summary	56

Įvadas

Miestas yra dinamiškas, daugiasluoksnis ir nuolat kintantis organizmas. Kartu su juo keičiasi ir miesto erdvių panaudojimo būdai bei reikšmės. Nebeatlikdamos ankstesnės funkcijos, kai kurios miesto erdvės tampa naujų socialinių ir kultūrinių santykių formavimosi vietomis. Ryškus tokių pokyčių pavyzdys – buvusios industrinės teritorijos, kurios praradusios savo pirminę gamybinę paskirtį, šiandien vis dažniau transformuojamos į kultūros, kūrybos ar laisvalaikio erdves. Būtent tokių transformuotų industrinių erdvių reikšmė miesto kultūriniame lauke ir miesto tapatybės formavime tampa šio tyrimo ašimi.

Šiame darbe analizuojamos Klaipėdoje veikiančios kultūros erdvės, įsikūrusios buvusiose industrinėse teritorijose: „Hofas“, „Herkus Kantas“, „Malūno loftas“ ir „Kultūros fabrikas“. Šios vietos pasirinktos neatsitiktinai, jos atspindi skirtingus buvusių industrinių teritorijų įveiklinimo atvejus. Dalis jų susiformavo organiškai ir veikia kaip laikinos, neformalios kultūros vietos, kitos yra institucionalizuotos bei tapusios oficialios miesto kultūros dalimi.

Šių erdvių situacija glaudžiai susijusi su miesto reprezentacijos ir kultūros politikos klausimais. Nors dalis analizuojamų vietų tapo svarbia miesto kultūrinio gyvenimo dalimi, daugelis jų išlieka laikinos ir priklausomos nuo sparčiai vykstančių teritorijų konversijos procesų. Daliai analizuojamų erdvių artimiausiu metu numatomi reikšmingi pokyčiai arba jų veiklos pabaiga. Todėl jų egzistavimas atskleidžia platesnę įtampą tarp alternatyvių kultūros formų ir reprezentacinio miesto įvaizdžio kūrimo. Vystomos Klaipėdos miesto politikos kryptys leidžia pastebėti, kokioms veikloms miesto centre paliekama vietos, o kokios kultūrinės praktikos palaipsniui atsiduria miesto „paraštėse“.

Šį darbą paskatino pastebėjimas, kad buvusiose industrinėse erdvėse veikiančios kultūros vietos reikšmingai prisideda prie miesto kultūrinio lauko. Jose vyksta eksperimentiniai ir alternatyvūs kultūros renginiai, kurie dažnai sunkiau atranda vietą tradicinėse kultūros institucijose (koncertų, teatrų salės), tačiau sulaukia didelio miestiečių susidomėjimo. Vis dėlto tokios erdvės dažnai išlieka tik kaip trumpalaikės iniciatyvos ir ne visuomet sulaukia pakankamų finansavimo galimybių bei palaikymo iš miesto pusės. Papildomu impulsu šiam tyrimui tapo ir mieste vykstančios diskusijos apie tokių erdvių reikšmę, jų nykimą bei sparčiai vykstančią buvusių industrinių teritorijų konversiją į komercinės ar gyvenamosios paskirties objektus.

Šio darbo aktualumas kyla iš sparčiai vykstančių Klaipėdos miesto centro pokyčių. Keičiantis buvusių industrinių teritorijų paskirčiai, dalis jose veikiančių kultūros erdvių susiduria su neapibrėžta ateitimi. Kadangi nemaža dalis šių teritorijų priklauso uostui arba patenka į intensyvios miesto plėtros zonas, kultūros vietų išlikimas dažnai priklauso ne nuo jų kultūrinės vertės miestui, o nuo teritorijų vystymo sprendimų. Todėl aktualiu klausimu tampa tai, kokia vieta alternatyvioms kultūros vietoms ir renginiams paliekama Klaipėdoje.

Nors buvusių industrinių teritorijų transformacija urbanistikos ir kultūros tyrimuose analizuojama gana plačiai, Klaipėdoje tokių kultūros erdvių reikšmė miesto kultūriniam gyvenimui vis dar aptariama gan epizodiškai. Dažniausiai dėmesys skiriamas fizinei teritorijų plėtrai, o kultūrinių praktikų, miesto tapatybės ir alternatyvios kultūros santykis su tokiomis erdvėmis lieka mažai nagrinėtas.

Tyrime remiamasi miesto kaip reikšmių sistemos samprata, leidžiančia miesto erdves suvokti ne kaip neutralų foną, bet kaip kultūrinių reikšmių, santykių ir įtampų lauką. Svarbia teorine prieiga tampa J. Lotmano semiosferos koncepcija, leidžianti analizuoti miesto kultūrinio lauko struktūrą, skirtingų kultūrinių praktikų santykį bei miesto tapatybės formavimąsi. Taip pat pasitelkiama R. Williamso kultūros samprata, padedančia postindustrines kultūros erdves analizuoti kaip alternatyvių kultūrinių praktikų vietas, bei V. Turnerio liminalumo ir *communitas* sąvokomis, sudarančiomis prielaidas šias erdves suprasti kaip pereinamojo pobūdžio zonas, kuriose formuojasi neformalūs bendruomeniniai ryšiai ir kitokios dalyvavimo formos kultūros renginiuose.

Darbo tikslas – išanalizuoti Klaipėdoje veikiančias kultūros erdves, įsikūrusias buvusiose industrinėse erdvėse, atskleisti jų kuriamą pridėtinę vertę miesto kultūriniam laukui bei parodyti, kaip miesto reprezentacijos ir teritorijų konversijos procesai veikia šių erdvių stabilumą.

Tyrimo tikslui pasiekti keliama šie uždaviniai:

1. Aptarti teorines erdvės, kultūros ir industrijos sampratas.
2. Išanalizuoti Klaipėdos industrinių erdvių raidą bei jų transformacijos procesus.
3. Palyginti skirtingas kultūros erdves, įsikūrusias buvusiose pramoninėse erdvėse, jose vykstančius kultūros renginius bei iniciatyvas ir jų vaidmenį miesto kultūriniame lauke.
4. Atskleisti miesto kultūros politikos, urbanistinių pokyčių ir teritorijų konversijos poveikį šių erdvių veikimui bei stabilumui.

Darbo hipotezė – buvusiose industrinėse erdvėse veikiančių kultūros vietų nykimas ateityje gali siaurinti Klaipėdos kultūrą ir silpninti miesto įvaizdį.

Tyrime remiamasi Klaipėdos miesto strateginiais kultūros dokumentais, kultūros lauko tyrimais bei viešai prieinama informacija apie nagrinėjamų kultūros erdvių veiklą.

Darbą sudaro keturios dalys. Pirmojoje dalyje aptariamos teorinės erdvės, kultūros, industrijos, semiosferos, verčių transformacijos ir liminalumo sampratos. Antrojoje dalyje analizuojama Klaipėdos miesto raida ir tapatybės formavimasis. Trečiojoje dalyje nagrinėjamos pasirinktos postindustrinės kultūros erdvės – „Hofas“, „Herkus Kantas“, „Malūno loftas“ ir „Kultūros fabrikas“. Ketvirtojoje dalyje aptariamos miesto kultūros politikos kryptys, šių erdvių stabilumo klausimas ir jų reikšmė Klaipėdos miestui.

1. Miestas kaip tekstas

Šiame darbe miestas suvokiamas ne tik kaip urbanistinė struktūra ar architektūrinių objektų visuma, bet kaip reikšmių sistema – tekstas, sudarytas iš ženklų, kuriuos galima skaityti, interpretuoti ir analizuoti. Tokiu požiūriu remiasi A. J. Greimo topologinė semiotika, kurioje erdvė suprantama ne kaip neutralus fonas, o kaip prasminė struktūra, artikuliuojama per santykius, ribas ir priešpriešas¹.

Greimas pabrėžia, kad „suvokti kurią nors *vietą* – tai nustatyti jos santykį su kita vieta, apibrėžti ją per santykį su tuo, kas ji nėra“². Tai reiškia, kad erdvės prasmė atsiranda ne savaime, bet per santykius su kitomis erdvėmis ir jų užimamomis pozicijomis reikšmių sistemoje. Topologinės semiotikos požiūriu, miesto tyrimas gali būti suvokiamas dvejopai: kaip visuomenės „įrašymas“ į erdvę ir kaip šios erdvės „perskaitymas“. Tai reiškia, kad miestas veikia kaip pranešimas, kurį galima analizuoti tiek rekonstruojant jo formavimo logiką, tiek interpretuojant jame slypinčias reikšmes. Tokiu požiūriu miestas gali būti suvokiamas kaip kompleksinis ir poliseminis objektas, kuriame susikerta skirtingos praktikos ir interpretacijos.

Greimas taip pat išskiria tris pagrindines miesto reikšmių sistemas: estetinę (grožis / bjaurumas), politinę (socialinė ir moralinė „sveikata“) ir racionalią (funkcijų veiksmingumas, elgsenos ekonomija). Šios sistemos leidžia suprasti, kad miesto erdvė yra ne tik fizinė, bet ir vertybiškai struktūruota. Ji atspindi tam tikras ideologijas ir galios santykius. Šios reikšmių sistemos pasireiškia kaip skirtingos miesto skaitymo izotopijos, leidžiančios tą pačią erdvę interpretuoti per skirtingas vertybines perspektyvas ir taip įveikti jos polisemiją. Ši perspektyva leidžia industrinėse erdvėse veikiančias kultūros vietas analizuoti per šias tris reikšmių sistemas: kaip jos artikuliuojasi estetiškai (per erdvės atmosferą, renginių pobūdį), politiškai (per bendruomeninius santykius, kultūrinės veiklos organizavimą) ir racionaliai (per erdvės panaudojimo būdus). Tokiu būdu tampa matoma, kad šios erdvės vienu metu veikia keliuose reikšminių sistemų lygmenyse.

Taikant šią perspektyvą Klaipėdos kultūros erdvėms, svarbu analizuoti ne tik atskiras miesto erdves, bet ir jų tarpusavio santykius. Institucinės ir alternatyvios kultūros erdvės įgyja prasmę būtent per priešpriešas tarp formalaus ir neformalaus, stabilaus ir laikino,

¹ Algirdas Julius Greimas. *Topologinės semiotikos linkui*, sudarė Arūnas Sverdiolas, iš prancūzų k. vertė Kęstutis Nastopka. Vilnius: Baltos lankos, 2011, p. 145-147.

² *Ibid.*, p. 147.

institucionalizuoto ir saviorganizuoto. Alternatyvios kultūros erdvės šiame darbe suprantamos kaip dažniausiai industrinėse erdvėse veikiančios, lankstaus pobūdžio kultūrinės vietos. Dažnu atveju, tai erdvės, kuriose vyksta alternatyvios muzikos renginiai ar kitos eksperimentinės kultūrinės iniciatyvos. Šios vietos pasižymi ne tik gebėjimu prisitaikyti prie skirtingų renginių pobūdžio, bet ir sudaro galimybes pačius erdvės elementus modifikuoti pagal numatomą renginį. Tokios erdvės tampa svarbios ne tik profesionaliems kūrėjams, ieškantiems nestandartinių erdvių savo pasirodymams, bet ir pradedantieji menininkams, kuriems dėl ribotų finansinių galimybių sudėtingiau savo kūryba pasidalinti institucionalizuotose kultūros erdvėse. Ši teorinė prielaida sudaro pagrindą tolesnei analizei, kurioje šie principai taikomi konkrečioms Klaipėdos kultūros erdvėms.

Buvusiose industrinėse erdvėse veikiančios kultūros vietos, dažnai pasižymi laikinumu, nes jų veikla priklauso nuo įvairių ekonominių, politinių sąlygų ar miesto urbanistinių pokyčių. Taigi grįžtant prie Greimo aptartos erdvės sampratos, industrinių erdvių nykimas ar transformacija gali sutrikdyti santykį tarp alternatyvių ir institucionalizuotų kultūros erdvių miesto kultūriniame lauke. Tokiu atveju sumažėja erdvių pozicijų įvairovė ir silpnėja priešpriešos, kurių pagrindu kuriamos miesto reikšmės.

Erdvės semiotikos tyrimuose, miestas suvokiamas kaip daugiasluoksnė reikšmių sistema, apimanti ne tik materialius objektus, bet ir sociokultūrinius procesus. Erdvė tokiu atveju nėra statiška ar savaime suprantama, jos reikšmės kuriamos per sąveiką tarp fizinės aplinkos ir ją patiriančių subjektų³. Toks požiūris leidžia miestą suvokti kaip dinamišką tekstą, kuriame reikšmės nuolat kinta priklausomai nuo konteksto ir panaudojimo būdų. Ši mintis tampa aktuali kalbant apie Klaipėdos miestą. Industriniai pastatai (buvę uosto angarai, sandėliai ar kitos gamybinės paskirties erdvės) ilgą laiką buvo suvokiami kaip funkciniai objektai, susiję su darbu, gamyba, uosto infrastruktūra. Tačiau pasikeitus ekonominėms sąlygoms ir miesto raidos kryptims, šios erdvės ėmė kisti. Kai kurios industrinės erdvės tapo kultūros vietomis, kitos – komerciniais projektais.

Šiame procese svarbu ne tik tai, kad keičiasi erdvinė funkcija, bet ir tai, kad keičiasi reikšmė. Jei miestas suvokiamas kaip tekstas, industrinių pastatų transformacija gali būti suprantama kaip tam tikras miesto perrašymas. Tačiau šis perrašymas nėra neutralus, jis susijęs su miesto vystymo strategijomis, kurios formuoja, kaip miestas yra reprezentuojamas. Tokiu būdu keičiama pati erdvinė „kalba“, kuria miestas artikuliuoja savo tapatybę bei prioritetus.

³ Kęstutis Nastopka, Paulius Jevsejevas, „Erdvės semiotika“, *Semiotika*, 2013, Nr. 9, p. 4-6.

Siekiant detaliau suprasti, kaip šie miesto perrašymo procesai formuoja erdvines reikšmes ir kultūrinės praktikas, prasminga apibrėžti kultūros ir industrijos sampratas.

1.1. Kultūros ir industrijos samprata Raymondo Williamso teorijoje

Šiame darbe kultūra ir industrija suvokiamos kaip tarpusavyje sąveikaujančios kategorijos, leidžiančios interpretuoti tiek socialinius, tiek erdvinis miesto pokyčius. Kultūra apibrėžiama ne siaurąja prasme, kaip tik meninė veikla, o kaip platesnė dvasinių, intelektinių ir socialinių praktikų visuma. Tuo tarpu industrija suprantama ne tik kaip ekonominė veikla, bet kaip visuomenės organizavimo forma, daranti įtaką socialiniams santykiams, gyvenimo būdui, aplinkai. Ši koncepcija remiasi kultūros teoretiko Raymondo Williamso požiūriu, kuriame kultūra ir industrija analizuojamos kaip istoriškai susiformavusios ir tarpusavyje susijusios sąvokos. Williamsas pabrėžia, kad tokie žodžiai kaip „pramonė“, „demokratija“, „klasė“, „menas“ ir „kultūra“ moderniąją reikšmę įgyja tuo pačiu istoriniu laikotarpiu, o tai atspindi esminę socialinės tvarkos transformaciją⁴.

Iki XVIII a. pabaigos „industrija“ reiškė individualią žmogaus savybę (darbštumą ar specifinį įgūdį), tačiau industrinės revoliucijos laikotarpiu ši sąvoka pradeda apibrėžti kolektyvines gamybos struktūras bei institucijas⁵. Šis pokytis žymi perėjimą prie kuriamos naujos socialinės tvarkos, kurioje industrija suvokiama kaip savarankiška socialinė sistema, grindžiama produktyvumu, gamyba ir kapitalo kaupimu. Lygiagrečiai kinta ir kultūros samprata. Iš pradžių siejama su ugdymu ir individualia būseną, XIX a. kultūra ima reikšti ne tik intelektinę ir dvasinę praktiką, bet ir savarankišką socialinę sritį. Kaip pažymi Williamsas, kultūra šiuo laikotarpiu formuojasi kaip tam tikras idealas (*an absolute*), atsiskiriantis nuo industrinės visuomenės ekonominės logikos ir kartu atsirandantis kaip atsakas į modernybės formuojamus socialinius procesus⁶. Taigi kultūra įgyja kelias tarpusavyje susijusias funkcijas. Pirmiausia ji žymi tam tikrų moralinių ir intelektinių veiklų atsiskyrimą nuo modernioje visuomenėje vyraujančios ekonominės veiklos, grindžiamos kapitalo kaupimu ar produktyvumo siekiu. Antra, kultūra ima veikti kaip vertybių nustatymo ir kūrimo sritis, kurioje galima kritiškai vertinti socialinius procesus. Williamso teigimu, ji tampa „žmogiškojo

⁴ Raymond Williams, *Culture and Society 1780–1950*, New York: Anchor Books, Doubleday & Company, Inc, 1960, p. xi-xii.

⁵ *Ibid.*, p. xi-xii.

⁶ *Ibid.*, p. xvi.

vertinimo instancija“ (*a court of human appeal*), iūlančia alternatyvų būdą apmąstyti visuomenėje vykstančius procesus. Trečia, kultūra įgyja kritinę ir kūrybinę funkciją socialinių santykių atžvilgiu. Ji leidžia reflektuoti industrinės modernybės formuojamus santykius, juos kvestionuoti ir siūlyti alternatyvias jų formas⁷.

Ši kultūros samprata rodo, kad ji formuojasi kaip atsakas į industrinės modernybės kuriamas įtampas. Spartūs visuomenės pokyčiai keičia žmonių tarpusavio santykius, jų savivoką bei ryšį su aplinka, todėl kultūra ima veikti kaip erdvė, kurioje šie pokyčiai reflektuojami bei kritiškai vertinami. Šiuo požiūriu kultūra nėra vien alternatyva industrijai, bet ir bandymas atkurti ar perkurti socialinius ryšius bei suteikti prasminį pagrindą visuomenėje vykstantiems procesams.

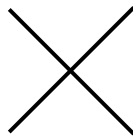
Šiame kontekste kultūra įgyja aiškinamąją ir kritinę funkciją. Kaip atsakas į industrinės visuomenės raidą ji leidžia permąstyti socialinius ir ekonominius santykius. Vadinasi, moderniai visuomenei ir individualiems jos nariams kyla uždavinys artikuliuoti santykį tarp industrijos ir kultūros. Dėl to semiotinėje tradicijoje dažnai pasitelkiama gamtos vs kultūros opozicija, kuri šiame darbe keičiama kultūros ir industrijos santykiu. Šios kategorijos suvokiamos kaip struktūrinės priešybės, todėl jų santykis gali būti toliau analizuojamas pasitelkiant semiotinį kvadratą.

Kultūra

simbolinės, vertybinės praktikos

Industrija

gamyba, ekonominė plėtra

Neindustrija

pereinamos, neapibrėžtos praktikos

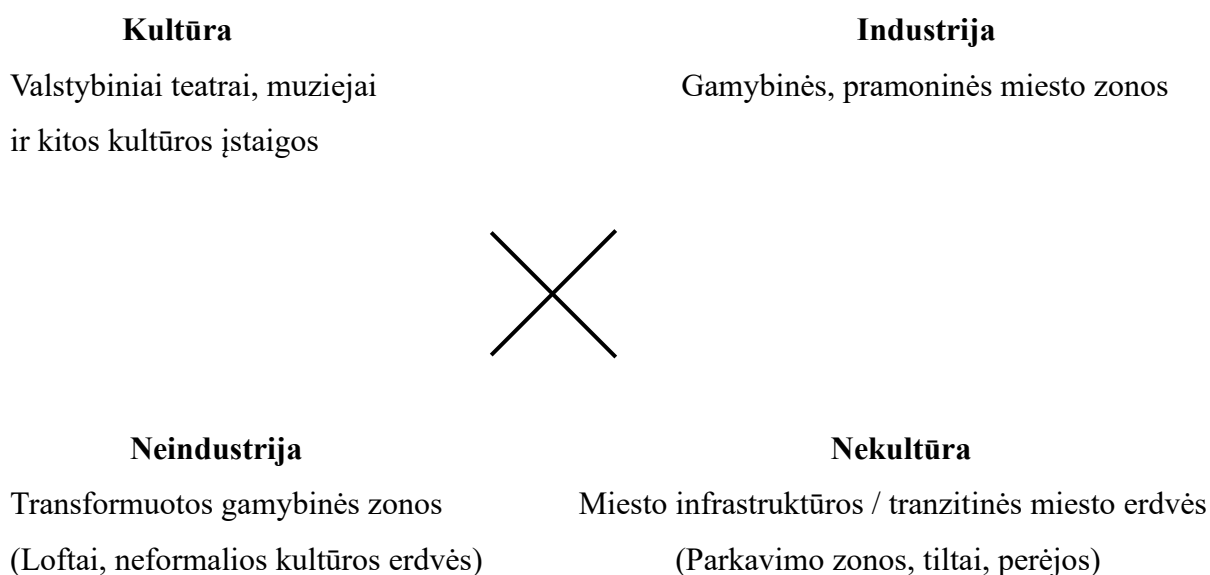
Nekultūra

kasdienės praktikos

⁷ *Ibid.*, p. xvi.

Šiame kvadrato kultūra siejama su vertybinėmis ir reprezentacinėmis praktikomis, o industrija su gamybiniais ir ekonominiais procesais. Nekultūra apima tas praktikas, kurios neturi aiškos simbolinės ar vertybinės prasmės ir pasižymi kasdieniu, funkciniu pobūdžiu. Tuo tarpu neindustrija žymi pereinamąsias būsenas, kuriose industrinė funkcija yra susilpnėjusi arba transformuojama, tačiau dar nėra pilnai perėjusi į kultūrinę formą. Toks šių kategorijų struktūravimas remiasi Williamsso požiūriu, kuriame kultūra ir industrija suprantamos kaip susijusios ir viena kitą formuojančios verčių sistemos.

Šis modelis leidžia kultūros ir industrijos santykį suvokti ne tik teoriškai, bet ir pritaikyti kaip analitinį įrankį miesto erdvių interpretacijai. Tokiu būdu atsiveria galimybė analizuoti, kaip miesto erdvės formuojasi ir įgyja reikšmę per kultūros ir industrijos sąveiką.

Šis modelis leidžia pasiūlyti ir papildomą perspektyvą, kurioje miesto erdvės gali būti nagrinėjamos reprezentacijos aspektu.

Kultūros kategorijai šiame modelyje priskiriamos institucionalizuotos ir reprezentacinės miesto erdvės, tokios kaip valstybiniai teatrai, muziejai, parodų erdvės, koncertų salės, kultūros centrai ir kitos institucionalizuotos kultūros erdvės. Šios erdvės yra įtrauktos į oficialią miesto kultūros infrastruktūrą ir dažnai reguliuojamos valstybės ar savivaldos institucijų. Jose vykstanti kultūrinė veikla prisideda ne tik prie miesto įvaizdžio formavimo, bet ir prie bendrų miestiečių patirčių kūrimo.

Industrijos kategorijai priskiriamos erdvės, grindžiamos gamybine logika – tai pramoninės teritorijos, uosto zonos, sandėliavimo ir logistikos centrai. Šios erdvės orientuotos į funkcinę ir ekonominę naudą, todėl dažnai veikia kaip savarankiški miesto elementai. Nekultūros kategorijai priskiriamos kasdienės, funkcinės miesto erdvės, tokios kaip infrastruktūrinės ar tranzitinės vietos – parkavimo aikštelės, tiltai, perėjos, viešojo transporto stotelės. Šios erdvės pirmiausia orientuotos į praktinę funkciją ir miesto bei gyventojų veikimo užtikrinimą, o jų reprezentacinė reikšmė dažniausiai lieka antrinė. Tuo tarpu neindustrijos pozicijoje esančios erdvės užima tarpinę vietą tarp kultūros ir industrijos. Tai transformuotos gamybinės zonos – loftai, neformalios kultūros erdvės ar laikinos iniciatyvos, kurios perima buvusias gamybines erdves ir jas perinterpretuoja. Šios erdvės dažniausiai nėra įtrauktos į miesto kultūros infrastruktūrą ir veikia neinstitucionalizuotomis sąlygomis. Dažnu atveju, kultūrinė veikla organizuojama per savarankiškas iniciatyvas, susijusias su privačia nuosavybe ar laikiniais erdvės panaudojimo modeliais. Būtent šios tarpinės, postindustrinės erdvės, šiame darbe tampa pagrindiniu analizės objektu. Williamso požiūriu jos gali būti suprantamos kaip kultūros ir industrijos sankirtos vietos. Ši perspektyva leidžia šias erdves analizuoti kaip dinamiškas reikšmių formavimosi zonas, veikiančias bendroje miesto semiosferoje.

1.2.Semiosferos samprata

Siekiant nuosekliai taikyti kultūros semiotikos prieigą, svarbu trumpai aptarti skirtumą tarp Williamso ir Lotmano kultūros sampratų. Williamso teorijoje kultūra konceptualizuojama kaip modernybės sąlygomis susiformavusi sritis, įgyjanti kritinę funkciją industrinės visuomenės atžvilgiu, todėl joje išryškėja kultūros ir industrijos priešprieša. Tuo tarpu Lotmano semiosferos sąvoka apima visą reikšmių lauką, kuriame funkcionuoja skirtingos ženklų sistemos, todėl ji neeliminuoja industrijos, bet leidžia ją suvokti kaip vieną iš šios sistemos elementų. Tokiu požiūriu Williamso aprašyta kultūros ir industrijos priešprieša gali būti suprantama kaip viena iš modernybės reikšmių struktūrų, o semiosferos koncepcija leidžia analizuoti, kaip ši struktūra miesto erdvėje dinamiškai veikia, transformuojasi ir yra artikuluojama.

Toks požiūris leidžia detaliau apibrėžti semiosferos sampratą. Šią sampratą Lotmanas suformulavo polemizuodamas su ankstesnėmis semiotikos tradicijomis ir remdamasis

biosferos idėja⁸. Jis kritikuoja požiūrį, kad reikšmė gali būti aiškinama kaip pavienių ženklų ar komunikacinių aktų suma, teigdamas, jog semiotiniai procesai nevyksta izoliuotai, jie visada funkcionuoja tam tikrame kontinuumo, kuris yra būtina jų egzistavimo sąlyga⁹. Semiosfera suprantama kaip vientisa, tačiau viduje diferencijuota struktūra, kurioje nuolat vyksta reikšmių kūrimas ir kaita. Ji yra dinamiška, nuolat kintanti ir sąveikaujanti su ją supančia aplinka¹⁰.

Vienas iš semiosferos bruožų yra jos ribiškumas. Riba ne tik skiria vidų nuo išorės, bet ir veikia kaip vertimo mechanizmas. Ji filtruoja ir adaptuoja iš išorės ateinančią informaciją, paversdama ją vidinės sistemos dalimi¹¹. Lotmanas pabrėžia, kad būtent riboje vyksta intensyviausi semiotiniai procesai, nes čia susiduria skirtingos reikšmių sistemos ir atsiranda jų vertimo bei transformacijos galimybė.

Miesto erdvių kontekste ribiškumas tampa svarbiu analitiniu aspektu. Industrinės, gamybinės zonos tradiciškai siejamos su miesto periferija – paribiu, kuris apibrėžiamas centro atžvilgiu ir žymi pereinamąją, mažiau reprezentuojamą miesto dalį. Tačiau šis santykis nėra statiškas. Miestui plečiantis, anksčiau pakraščiuose buvusios pramonės teritorijos atsiduria arčiau centro, o deindustrializacijos procesai keičia jų funkciją – iš aktyvių gamybinių zonų, jos tampa apleistomis ar transformuotomis erdvėmis. Tokiais atvejais šios teritorijos įgyja ribinių zonų pobūdį: jos nebėra aiškiai atribota periferija, bet veikia kaip centro ir paribio sankirtos vietos. Dėl to jų reikšmė tampa daugiasluoksnė. Jos vienu metu siejamos su industrine praeitimi, ir su naujai atsirandančiomis kultūrinėmis praktikomis.

1.3. Erdvė kaip socialinė ir politinė konstrukcija

Ankstesniame skyriuje miesto erdvė buvo aptarta kaip dinamiškas reikšmių laukas, pasitelkiant semiosferos sampratą. Tačiau siekiant tiksliau suprasti, kaip šios reikšmės formuojamos ir organizuojamos, svarbu atsižvelgti į erdvės socialinius bei politinius konstravimo procesus ir juos aptarti miesto bei industrijos istorijos kontekste.

⁸ Lietuviškų literatūros mokslo terminų žodynas. Žiūrėta: 2026-04-12. Prieiga:

<https://www.avantekstas.flf.vu.lt/lt/semiosfera>

⁹ Jurijus Lotmanas, *Kultūros semiotika*: Straipsnių rinktinė, sudarė Arūnas Sverdiolas, iš rusų k. vertė Donata Mitaitė, Vilnius: Baltos lankos, 2004, p. 5.

¹⁰ *Ibid.*, p. 15.

¹¹ *Ibid.*, p. 7.

Pramonės revoliucija XVIII–XIX a. buvo vienas reikšmingiausių istorinių lūžių, kurio metu miestuose įsitvirtino naujo pobūdžio erdvės, tiesiogiai susijusios su gamyba. Industrinės erdvės buvo orientuotos į fizinį darbą, produkciją ir intensyvių išteklių naudojimą, todėl buvo glaudžiai susijusios su tarša ir kitais neigiamais poveikiais aplinkai. Miesto struktūra tuo laikotarpiu dar nebuvo sistemiškai planuojama – gyvenamosios, darbo ir kitos funkcijos dažnai egzistavo greta. Vėlesniu XX a. laikotarpiu šis santykis su miestu iš esmės pasikeitė. Sparčiai augant miestams ir ryškėjant higienos bei gyvenimo kokybės problemoms, šis anksčiau susiformavęs erdvinis santykis imtas suvokti kaip planuotinas ir sistemingai organizuotinas procesas. Modernistinė urbanistika siekė ne tik reaguoti į šias sąlygas, bet ir jas racionalizuoti, įtvirtindama funkcinį zonavimą – principą, pagal kurį gyvenamosios, darbo ir laisvalaikio erdvės turi būti aiškiai atskirtos¹³. Šis modelis rėmėsi siekiu užtikrinti švarą, tvarką ir efektyvų miesto funkcionavimą. Tačiau šiandien vis dažniau pastebima, kad tokia griežta funkcijų atskirtis nebeatitinka šiuolaikinio miesto veikimo principų. Keičiantis darbo pobūdžiui ir atsirandant lankstesnėms veiklos formoms, nyksta riba tarp darbo ir laisvalaikio erdvių. Tokie miesto erdvės pokyčiai rodo, kad keičiantis visuomenės poreikiams kinta ir pačių miesto erdvių panaudojimo būdai.

Apie erdvę kaip socialinį konstruktą rašo Henri Lefebvre'as, kuris veikale *La production de l'espace* teigia, kad erdvė nėra neutrali ar vien fizinė duotybė, bet socialinių santykių ir galios struktūrų rezultatas¹⁴. Kapitalistinėje visuomenėje erdvė organizuojama pagal ekonominius principus, todėl ji ne tik atspindi, bet ir aktyviai formuoja darbo pasiskirstymą bei socialinę hierarchiją. Lefebvre'as išskiria tris socialinės erdvės dimensijas: erdvinę praktiką (*spatial practice*), erdvės reprezentacijas (*representations of space*) ir reprezentacines erdves (*representational spaces*)¹⁵. Šie komponentai apima skirtingus erdvės patyrimo ir organizavimo lygmenis, nuo kasdienės, „savaime suprantamos“ erdvės iki konceptualiai planuojamos ir simboliškai išgyvenamos erdvės. Erdvinės praktikos siejasi su kasdiniu gyvenimu ir socialine reprodukcija, erdvės reprezentacijos – su planavimu, diskursais ir ekspertinėmis žiniomis, o reprezentacinės erdvės su simboliniu, patyrimu grįstu santykiu su erdve. Šias tris dimensijas Lefebvre'as sieja su suvoktos (*perceived*), konceptualizuotos (*conceived*) ir išgyventos (*lived*) erdvės triada. Svarbu tai, kad šios dimensijos neveikia kaip

¹³ Hilde Remøy, *The Legacy of The Modern Movement*, 2017. Žiūrėta: 2026-04-21. Prieiga: <https://www.pca-stream.com/en/explore/the-legacy-of-the-modern-movement/>

¹⁴ Henri Lefebvre, *The Production of Space*, trans. Donald Nicholson-Smith (Oxford: Blackwell, 1991) [orig. *La production de l'espace*, Paris: Anthropos, 1974], p. 38–39.

¹⁵ *Ibid.*, p. 33–46.

atskiros ar priešingos viena kitai, bet sudaro tarpusavyje susijusį procesą, kuriame erdvė nuolat kuriama ir perkuriama. Taikant šią perspektyvą industrinėms erdvėms, tampa matoma, kad jų reikšmė formuojasi būtent šių trijų dimensijų sankirtoje. Viena vertus, jos yra naudojamos kasdienėse praktikose, kita vertus, planuojamos ir reguliuojamos per urbanistinius sprendimus, o kartu išgyvenamos kaip kultūrinės reikšmės turinčios vietos. Tokiu būdu šios erdvės negali būti suprantamos vien kaip fiziniai objektai ar vien kaip planavimo rezultatas. Jų prasmė atsiranda per nuolatinę sąveiką tarp veikimo, reguliavimo ir patyrimo. Todėl šių erdvių transformacija gali būti analizuojama ne tik funkciniu, bet ir reikšminių pokyčių lygmeniu.

Ši teorinė prieiga leidžia industrinių erdvių virsmus suvokti kaip miesto reikšmių struktūros pokytį, kuriame perskirstomos ne tik funkcijos, bet ir vertės. Taip pat šie virsmai keičia miesto tapatybę. Ėmus naudoti buvusias pramonines erdves komercinėms ar reprezentacinėms funkcijoms – pavyzdžiui, jas pritaikant būstui, biurams, prekybos ir paslaugų veikloms ar kultūrinėms iniciatyvoms – jos įtraukiamos į naują reikšmių lauką. Tokiu būdu jos pradeda funkcionuoti kaip „atnaujinto“, „švaraus“ ir „modernizuoto“ miesto ženklai. Tačiau tokie procesai perkonfigūroja miesto kaip pramonės erdvės reikšmę ir jos vietą kolektyvinėje atmintyje, kartu ribodami alternatyvius šių teritorijų panaudojimo būdus.

Ši įtampa tarp skirtingų erdvės reikšmių ypač aktuali analizuojant postsocialistinių miestų raidą. Kaip pažymi Dalia Čiupailaitė, naujų urbanistinių projektų formavimas posocialistiniame kontekste dažnai atspindi ne tik ekonominius interesus, bet ir ideologinį siekį kurti tam tikrą miesto viziją, kuri neretai pateikiama kaip savaimė suprantama¹⁷. Tokiu būdu erdvė organizuojama taip, kad įtvirtintų tam tikrą „natūralią“ tvarką, kartu ribodama skirtingų praktikų ir perspektyvų susidūrimą. Miestas ir architektūra šiame procese veikia kaip priemonės, per kurias įtvirtinamos tam tikros kultūrinės ir socialinės normos, o alternatyvios iniciatyvos dažnai lieka už šios tvarkos ribų, formuodamos savotiškas miesto anti-erdves.

1.4. Industrinių erdvių konversija kaip verčių transformacija

Industrinių erdvių konversija mieste apima ne tik jų funkcijos ar fizinės formos pokyčius, bet ir jų reikšmės bei vertės persitvarkymą miesto struktūroje. Šiame kontekste svarbu apibrėžti

¹⁷ Dalia Čiupailaitė, „Sociologinė naujųjų būsto projektų posocialistiniame Vilniuje refleksija“, *Sociologija. Mintis ir veiksmai*, 2012, Nr. 2012/2(31), p. 187–190.

pačią konversijos sąvoką. Konversija (lot. *conversio*, kilm. *conversionis*) reiškia pakeitimą, pakeitimą ar persitvarkymą, kai esama struktūra pritaikoma naujam naudojimui.

Pasaulio miestų praktikoje konversija dažniausiai taikoma apleistoms teritorijoms – vadinamosioms dykroms, kuriose nebevystoma ankstesnė veikla, tačiau jos turi potencialą būti pritaikytos naujai ar tai pačiai panaudai¹⁸. Užsienio literatūroje tokios erdvės apibrėžiamos kaip *brownfield* – buvusios pramoninės teritorijos, arba *terrain vague* – urbanistinės tuštumos, apimančios apleistus pramonės objektus, infrastruktūrą ir kitas nebenaudojamas zonas¹⁹. *Terrain vague* sąvoka leidžia šias erdves suvokti ne tik kaip apleistas teritorijas, bet kaip sunkiai apibrėžiamas miesto struktūros dalis, pasižyminčias „neiškaus statuso“ (*murky status*) bruožais. Diskusijose apie jas išryškėja dvi priešingos pozicijos: viena jas traktuoja kaip urbanistinį nuosmukį, kita kaip laisvės ir spontaniškų praktikų erdves. Vis dėlto ši priešprieša yra ribota, nes tokios erdvės veikiau pasižymi tarpine būseną, jos egzistuoja tarp funkcijų, laikotarpių ir reikšmių. Todėl *terrain vague* galima suvokti kaip specifinę miesto erdvę, kurioje susikerta industrinės praeities pėdsakai ir naujos miesto patyrimo formos.

Miesto erdvių kaita apima ne tik fizinius pokyčius, bet ir jo vertės transformaciją. Remiantis Greimo ir J. Courtés'o semiotine samprata, vertė nėra objekto savybė, bet santykinė kategorija, atsirandanti struktūriniuose santykiuose²¹. Objektas tampa vertingas tik tam tikroje reikšmių sistemoje ir tik santykyje su kitais objektais. Tai leidžia industrinių pastatų konversiją suprasti kaip prasminio statuso perartikulavimo procesą. Industrinis pastatas, kuris vienu laikotarpiu reiškė gamybą, kitame kontekste gali įgyti kultūrinę, estetinę ar net nostalgijos vertę. Tačiau ši vertė nėra savaiminė, ji priklauso nuo miesto ideologinio modelio ir nuo to, kokios vertės tampa dominuojančios.

1.5.Liminalumas ir *communitas*: kultūros atsiradimas struktūros paribiuose

Siekiant suprasti, kaip tam tikrose socialinėse ir erdvinėse situacijose gali formuotis neformalios kultūrinės veiklos ir iniciatyvos, svarbu apibrėžti liminalumo sąvoką.

¹⁸ Rūta Leitanaitė, „Urbanistinė konversija Vilniaus miesto plėtros kontekste pagal bendrojo plano 2015 metams sprendinius“, *Urbanistika ir architektūra*, 2007, t. XXXI, Nr. 3, p. 132.

¹⁹ Luc Lévesque, *The 'terrain vague' as material – some observations*, 2002. Žiūrėta: 2026-04-22. Prieiga: https://www.amarrages.com/textes_terrain.html

²¹ Algirdas Julien Greimas, Joseph Courtés, „Value“, in *Semiotics and Language: An Analytical Dictionary*, trans. Larry Crist, Daniel Patte, Paul Perron, Frank Collins ir Frank H. Collins, Bloomington: Indiana University Press, 1982, [orig. *Sémiotique. Dictionnaire raisonné de la théorie du langage*, Paris: Hachette, 1979], p. 364–365.

Liminalumas siejamas su pereinamosiomis, ribinėmis būsenomis, kurios atsiranda socialinių ar kultūrinių virsmų metu, kai nusistovėjusios struktūros praranda stabilumą, o naujos dar nėra pilnai susiformavusios²³.

Šią sąvoką išplėtojo antropologas Victoras Turneris, remdamasis Arnoldo van Gennepo perėjimo ritualų analize. Arnoldas van Gennepas išskyrė tris šių ritualų fazes – atskyrimo, ribos (arba *limen*, lotyniškai ‘slenkstis’) ir įvedimo, iš kurių liminalinė fazė žymi būseną tarp dviejų apibrėžtų socialinių padėčių²⁴. Taikant šią teoriją buvusių pramoninių erdvių transformacijai, galima išskirti analogišką procesą. Pirmiausia industriniai pastatai pradeda prarasti savo gamybinės funkcijas – gamybinė veikla nyksta, o erdvės lieka apleistos. Vėliau, plečiantis miestui ir integruojant šias teritorijas į bendrą miesto struktūrą, jos palaipsniui pradedamos naudoti naujoms veikloms, pavyzdžiui, menininkų iniciatyvoms, rezidencijų projektams ar smulkiąjam verslui. Šiame etape erdvės dar neturi aiškiai apibrėžtos funkcijos, tačiau jose pradeda formotis naujos, dažniausiai kultūrinės, veiklos. Tokiu būdu industrinės erdvės tam tikru momentu atsiduria liminalumo fazėje – jos nėra nei pilnai funkcionuojanti industrija, nei dar iki galo susiformavusi kultūros infrastruktūra. Ši būsena pasižymi neapibrėžtumu ir dviprasmiškumu, nes šioje būsenoje nebegalioja įprasti socialiniai vaidmenys ir klasifikacijos²⁵. Būtent ši tarpinė padėtis sudaro sąlygas atsirasti naujoms bendruomenės formoms.

Turneris liminalumą sieja su *communitas* sąvoka, kuri apibūdina santykius grindžiamus lygybe, bendrumu ir betarpiškumu, priešingus struktūrai, kuri remiasi hierarchijomis, normomis ir institucionalizuotais vaidmenimis²⁶. *Communitas* atsiranda ten, kur susilpnėja struktūriniai apribojimai ir socialinės diferenciacijos principai. Tai nėra pereinamoji būsena, o veikiau specifinė socialinių santykių forma, pasireiškianti liminaliose situacijose. Panaši dinamika būdinga buvusioms industrinėms erdvėms, kurių transformacija primena loftų atsiradimo atvejus: nenaudojami gamybiniai pastatai pritaikomi kūrybinei veiklai, dažniausiai menininkų dirbtuvėms. Dėl didelio erdvės mastelio ir lankstaus planavimo tokiose erdvėse vienu metu gali veikti keli skirtingi subjektai ir iniciatyvos. Šių veiklų sambūvis sudaro sąlygas

²³ Victor Turner, *Struktūra ir antistruktūra (The Ritual Process: Structure and Anti-Structure)*, iš anglų k. vertė Dainius Razauskas, *Liaudies kultūra*, 2001, Nr. 6, p. 62.

²⁴ *Ibid.*, p. 62.

²⁵ *Ibid.*, p. 62.

²⁶ *Ibid.*, p. 63.

communitas apraiškomis, kai bendruomeniniai ryšiai formuojasi per bendrą veiklą ir dalijimąsi erdve, o ne per formalias struktūras.

Kaip pastebi Turneris, „visiems, kas suinteresuotas palaikyti struktūrą, bet kokia ilgiau trunkanti *communitas* apraiška savaime turi atrodyti grėsminga bei anarchiška“²⁷. Taip pat jis pabrėžia, kad *communitas* yra susijusi su dabarties momentu, tuo tarpu struktūra yra įsišaknijusi praeityje ir per normas, teisę bei papročius tęsiasi į ateityje. Tai leidžia manyti, kad industrinės kultūros erdvės gali būti vertinamos skeptiškai institucionalizuotų kultūros struktūrų atžvilgiu, nes jose vykdoma kultūrinė veikla ne visuomet atitinka nusistovėjusius veikimo principus. Tai atsiskleidžia ir renginių pobūdyje. Institucionalizuotose kultūros erdvėse dažniau brėžiami veiklos rėmai sau palankia linkme, o nepriklausomose erdvėse atsiranda daugiau galimybių juos plėsti ir per kūrybą reflektuoti ar kritiškai permąstyti.

Turneris taip pat pabrėžia, kad liminalumo, marginalumo bei struktūros paribių sąlygomis dažniausiai ir gimsta kultūrinės formos – mitai, simboliai, ritualai, filosofinės sistemos bei meno kūriniai. Šios formos ne tik atspindi tikrovę, bet ir veikia kaip modeliai, leidžiantys ją permąstyti ir perkurti, skatindamos ne tik refleksiją, bet ir veikimą²⁸. Ši įžvalga leidžia industrinėse erdvėse besiformuojančią kultūrinę veiklą suvokti kaip procesą, kuriame atsiranda galimybė eksperimentuoti su skirtingomis kultūrinėmis formomis, kurti naujus renginių formatus ir ieškoti alternatyvių kultūrinės raiškos būdų. Tokiose erdvėse kultūra ne tiek reprezentuojama, kiek kuriama per dalyvavimą.

Ši perspektyva leidžia industrinės kultūros erdves interpretuoti kaip struktūros paribiuose veikiančius, normomis ir reglamentais iki galo neapibrėžtus reiškinius. Tokiu būdu jos gali būti suprantamos kaip vietos, kuriose nuolat vyksta struktūros ir antistruktūros sąveika, o jų įtampa tampa svarbia kūrybos sąlyga. Būtent dėl šio santykio šios erdvės dažnai pasižymi nestabilumu ir kintamumu, nes ilgainiui yra arba integruojamos į miesto kultūros struktūrą, arba iš jos išstumiamos. Ši perspektyva sudaro pagrindą tolimesnei analizei, kurioje nagrinėjama, kaip liminalumo ir *communitas* principai pasireiškia konkrečiose Klaipėdos industrinėse kultūros erdvėse.

²⁷ *Ibid.*, p. 64.

²⁸ *Ibid.*, p. 65.

2. Klaipėda: miesto raida ir tapatybės formavimasis

Šiame skyriuje aptariami Klaipėdos miesto istoriniai, politiniai ir urbanistiniai procesai, formavę ir iki šiol formuojantys miesto tapatybę. Atskirai analizuojamas ir miesto bei uosto santykis, kuris Klaipėdos atveju tampa svarbia įtampa tarp industrinio uostamiesčio tapatybės ir šiandien kuriamo šiuolaikinio miesto įvaizdžio. Šis skyrius yra apžvalginio pobūdžio, o Klaipėdos tapatybė jame suvokiama ne kaip stabili duotybė, bet kaip nuolat perkonstruojamas santykis su miesto istorija.

2.1. Klaipėdos miesto architektūros apžvalga

Iki 1945 m. susiformavusi Klaipėdos architektūra buvo glaudžiai susijusi su Prūsijos raida bei uostamiesčio funkcija. Ankstyvuoju laikotarpiu miestas veikė kaip gynybinis forpostas, tačiau nuo XVIII a. nuosekliai transformavosi į reikšmingą jūrinės prekybos ir medienos apdirbimo centrą²⁹. Architektūrinei raiškai būdingas santūrumas, siejamas su protestantiškos kultūros įtaka ir vokiškos urbanistinės tradicijos principais, kurie nulėmė Klaipėdos išskirtinumą kitų Lietuvos miestų kontekste³⁰. Po Pirmojo pasaulinio karo Klaipėdos miesto raida įžengė į naują geopolitinį etapą: miestas buvo atskirtas nuo Vokietijos ir 1923 m. prijungtas prie Lietuvos, išlaikant autonominių Klaipėdos krašto statusą³¹. Šis laikotarpis, trukęs šešiolika metų, žymėjo naują administracinę ir kultūrinę orientaciją, tačiau išliko įtemptas dėl regiono politinio neapibrėžtumo. 1939 m. Vokietijos ultimatas ir vėlesnė aneksija nutraukė šią raidos kryptį, integruojant miestą į nacistinės Vokietijos struktūrą.

Po 1945 m. Klaipėda įžengė į sovietinės sistemos etapą, kuris iš esmės pakeitė miesto socialinę ir erdvinę struktūrą³². Karo pabaigoje beveik ištuštėjęs miestas buvo apgyvendintas naujakuriais, daugiausia atvykusiais iš Rusijos, Baltarusijos ir Ukrainos, taip pat iš kitų Lietuvos regionų, tačiau šie gyventojai neturėjo jokių ryšių su miesto istorija ir gyvenimu. Mechaninis gyventojų prieaugis lėmė precedento neturinčią repopuliaciją – 1944–1945 m.

²⁹ Vasilijus Safronovas, Liutauras Nekrošius, Vaidas Petrulis, Martynas Mankus, Matas Šiupšinskas, Kristina Sadauskienė, *Klaipėda. Architektūros gidas*, Vilnius: Lapas, 2024, p. 16.

³⁰ *Ibid.*, p. 14–17.

³¹ *Ibid.*, p. 18.

³² *Ibid.*, p. 236.

sandūroje Klaipėda faktiškai liko be gyventojų, todėl naujoji miesto bendruomenė buvo kuriama iš naujo.

Architektūrine prasme pokario Klaipėda formavosi kaip nuniokotas ir iš dalies sunaikintas miestas, kurio atstatymas vyko pagal sovietinės urbanistikos principus. Ankstyvuojų laikotarpiu istorinį miesto audinį persmelkė socialistinio realizmo ideologija³³, o išlikusi architektūra dažnai buvo nuvertinama ar ignoruojama. Kaip pažymi istorikas Vasilijus Safronovas: „<...> remiantis tuščio, griuvėsiais išraižyto lapo principu buvo kuriama nauja, tačiau mažai ką bendro su praeitimi ir vietos charakteriu turinti Klaipėda“³⁴. Tuo pačiu laikotarpiu vyko intensyvi industrializacija, nulėmusi miesto funkcinę struktūrą ir prioritetus. Urbanistinė plėtra buvo grindžiama efektyvumo principu: „Visa funkcinė socialistinio miesto programa turėjo būti įgyvendinta kuo greičiau ir pigiau, o estetiniai ir kultūriniai miesto raidos vertinimo kriterijai liko nuošalyje“³⁵. Nors dalis istorinės architektūros fragmentų (pavyzdžiui raudonų plytų pastatai ar šiuolaikinės fachverko interpretacijos) buvo išlaikyti, bendras miesto formavimo principas orientuotas į socialistinės sistemos poreikius.

Po 1990 m. architektūra ima keistis ir įgyja svarbų vaidmenį formuojant miesto įvaizdį. Nepriklausomybės atkūrimas sąlygojo ir miesto socialinės struktūros kaitą – vyko Klaipėdos lituanizacija: dalis rusų ir baltarusių gyventojų išvyko, augo lietuvių skaičius³⁶. Šie pokyčiai sutapo su postsocialistiniams miestams būdingomis erdvinėmis transformacijomis: senamiesčio komercializacija, centrinės dalies regeneracija ir augančia suburbanizacija, dažnai įvardijama kaip urbanistinio chaoso laikotarpiu. Kartu keitėsi ir architektūros kūrimo procesas: „didžiausias pokytis tas, kad pagrindiniu architektūros užsakovu vietoje valstybės institucijų tapo privatus klientas“³⁷. Iki 1993 m. šie procesai buvo itin intensyvūs, o 1997–2004 m. laikotarpiu miesto raida iš dalies stabilizavosi. Tuo pačiu laikotarpiu stiprėjo ir reprezentacinis miesto įvaizdis. Architektūroje bei viešosiose erdvėse vis aktyviau pradėta naudoti jūrinė simbolika: memorialai, skulptūros ir meniniai akcentai, formuojantys miesto tapatybę. Skirtingi istoriniai sluoksniai imti vertinti kaip potencialūs ištekliai, o industrinės teritorijos, kaip transformuojamos erdvės, galinčios prisidėti prie šiuolaikinės miesto reprezentacijos.

³³ *Ibid.*, p. 239.

³⁴ *Ibid.*, p. 240.

³⁵ *Ibid.*, p. 241.

³⁶ *Ibid.*, p. 378.

³⁷ *Ibid.*, p. 379.

Ši kaita atskleidžia, kad Klaipėda yra daugiasluoksnis, skirtingų istorinių patirčių ir tapatybių susikirtimo miestas. Kaip ir jo gyventojų tapatybė, miesto erdvė formuojasi kaip „mišinys“, kuriame skirtingi laikotarpiai ne tiek nuosekliai keičia vienas kitą, kiek persidengia. Todėl architektūra čia tampa viena svarbiausių priemonių, per kurią miestas ieško ir formuoja savo identitetą.

2.2. Klaipėdos miesto tapatybė

Apžvelgus Klaipėdos miesto architektūros raidą, tampa akivaizdu, kad miesto formavimąsi lėmė ne tik urbanistiniai, bet ir istoriniai įvykiai bei jų nulemti politiniai ir kultūriniai procesai. Nuolatinė politinės priklausomybės, kultūrinės orientacijos ir gyventojų sudėties kaita per XX a. iš esmės transformavo miestą, o šių pokyčių pasekmės jaučiamos iki šiol. Dėl to Klaipėda negali būti suvokiama kaip nuosekliai besivystantis ar vientisą tapatybę išlaikantis miestas.

Analizuojant Klaipėdos miesto raidą, galima išskirti tris pagrindinius jos etapus: 1918–1939 m., 1945–1988 m. ir laikotarpį nuo 1988 m. iki dabar. Tokia periodizacija leidžia atskleisti, kaip skirtingais istoriniais laikotarpiais kartu su politiniais ir architektūriniais pokyčiais kito ir miesto tapatybę formuojančios reikšmės. Pirmuoju laikotarpiu Klaipėdos viešojo bendravimo erdvėje ryškėjo lietuvių ir vokiečių nacionalinių naratyvų konkurencija, susijusi su miesto ir krašto politinės priklausomybės klausimu³⁸. Antruoju laikotarpiu, po Antrojo pasaulinio karo, nutrūkus gyventojų tęstinumui, miestas buvo integruojamas į sovietinę sistemą, kurioje pasireiškė skirtingų tapatybės ideologijų sandūra. Ši sandūra formavosi konfrontuojant ir transformuojantis tarybinės tapatybės ideologijos, rusų bei lietuvių nacionalizmo reikšmėms, kurios buvo adaptuojamos prie vyraujančios ideologinės sistemos³⁹. Trečiojo etapo sąlyginė pradžios riba laikomi 1988 m., kai ėmė keistis tarybiniais metais susiformavęs tapatybės ideologijų santykio kontekstas. Šiuo laikotarpiu transformavosi miesto viešojoje erdvėje vyravusi reikšmių sistema, o anksčiau dominavusios ideologinės struktūros pradėjo silpnėti ir transformuotis⁴⁰.

³⁸ Vasilijus Safronovas, *Praeitis kaip konflikto šaltinis: tapatybės ideologijų konkurencija XX amžiaus Klaipėdoje*, Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2011, p. 18.

³⁹ *Ibid.*, p. 21.

⁴⁰ *Ibid.*, p. 21.

Šie istoriniai lūžiai leidžia Klaipėdą suvokti ne tik kaip geografiniu ar administraciniu požiūriu apibrėžtą miestą, bet ir kaip kintančių reikšmių lauką. Kaip rodo Safronovo tyrimas, miesto viešojoje erdvėje cirkuliuojančios reikšmės nėra neutralios. Jos formuojamos, palaikomos ir keičiamos priklausomai nuo politinių, socialinių, kultūrinių sąlygų, o jų tarpusavio santykis gali reikšti kaip sambūvis, perėmimas arba konkurencija⁴¹. Dėl to skirtingais laikotarpiais išryškinami nevienodi miesto praeities aspektai, o kiti lieka mažiau matomi ar visai išnyksta iš viešojo diskurso.

Šią perspektyvą papildo pastebėjimas, kad miesto praeitis aktualizuojama nevienodai. Išryškinami tie istoriniai sluoksniai, kurie įtraukiami į dabartinės praktikas ir reprezentacijas, o kiti lieka mažiau matomi. Šių procesų kontekste miesto tapatybė gali būti suvokiama kaip nuolat kintantis santykis su praeitimi ir jos reprezentacijomis erdvėje. Klaipėdos atveju šis santykis yra daugiasluoksnis, nes miesto raida apima skirtingus istorinius laikotarpius, kurie paliko nevienodus pėdsakus urbanistinėje struktūroje.

Miesto ir praeities santykį galima aiškinti pasitelkiant Lotmano kultūros semiotikos prieigą, ankstesniuose skyriuose aptartą per semiosferos sampratą. Šioje perspektyvoje miesto erdvė gali būti suvokiama kaip kolektyvinės atminties terpė, kurioje praeitis nėra išnykstanti, bet išsaugoma ir gali būti iš naujo aktualizuojama skirtingais laikotarpiais⁴². Tokiu būdu skirtingi praeities sluoksniai išlieka aktyvūs dabartyje. Toks požiūris leidžia miestą suvokti kaip atminties erdvę, kurioje materialūs urbanistinės struktūros elementai įgyja platesnę reikšmę. Industriniai pastatai šiuo požiūriu gali būti suprantami kaip atminties nešėjai – jie saugo ne tik fizinius miesto raidos pėdsakus, bet ir tampa įrašyti į miesto kolektyvinę atmintį.

2.3. Uosto miestas ar miesto uostas?

Šiandien miestas susiduria su poreikiu iš naujo apibrėžti savo tapatybę. Šis klausimas Klaipėdos atveju neišvengiamai susijęs su miesto ir uosto santykiu, kuris ilgą laiką išlieka įtampos lauku. Kaip pažymi Safronovas, urbanistiniame diskurse ši problema neretai formuluojama provokuojančiu klausimu – „uosto miestas ar miesto uostas?“⁴⁶.

⁴¹ *Ibid.*, p. 14–15.

⁴² Jurijus Lotmanas, „Kultūros atmintis“, *Semiotika*, 2022, Nr. 17, p. 9 [orig. „Культура и память“, 1986; iš rusų k. vertė Jurgita Katkuvienė, Ieva Tomaševičiūtė].

⁴⁶ Vasilijus Safronovas, Liutauras Nekrošius, Vaidas Petrulis, Martynas Mankus, Matas Šiupšinskas, Kristina Sadauskienė, *Klaipėda. Architektūros gidas*, Vilnius: Lapas, 2024, p. 381.

Miesto ir uosto interesai nėra tapatūs. Uostas orientuotas į infrastruktūrinę veiklą, o miestas į gyvenamąją aplinką, kultūrą ir reprezentaciją. Ši skirtis atsispindi ir teritoriniame valdyme. Miesto teritoriją valdo Klaipėdos miesto savivaldybė, o uosto įmonių teritoriją patikėjimo teise administruoja Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija. Dėl to formuojasi dvi atskiros miesto planavimo strategijos: rengiami skirtingi teritorijų planavimo dokumentai, turintys skirtingus užsakovus ir tvirtinimo procedūras⁴⁷. Tokia struktūra lemia ne tik institucinį fragmentiškumą, bet ir sudėtingą miesto ateities vizijos formavimą.

Ši įtampa tampa esmine kliūtimi kalbant apie nuoseklų miesto vystymąsi ir jo tapatybės formavimą. Kol miesto ir uosto interesai nėra derinami kompleksiškai, sudėtinga kalbėti apie vientisą urbanistinę strategiją ar kryptingą kultūrinės plėtros modelį. Nors Vakarų Europos uostamiesčiuose taikomos praktikos rodo, kad glaudesnis institucinis bendradarbiavimas gali palengvinti šių interesų derinimą, Klaipėdos atveju tokie sprendimai kol kas išlieka diskusijų lygmenyje⁴⁸.

Šiame kontekste buvusios industrinės erdvės tampa vietomis, kuriose materializuojasi miesto ir uosto interesų įtampa. Buvusios pramoninės teritorijos atsiduria tarp skirtingų vystymo logikų, todėl jų transformacija kelia klausimą, kokią vietą jos užima šiuolaikinėje miesto struktūroje. Kitaip tariant, kyla klausimas, ar buvusių industrinių erdvių konversija gali tapti kūrybinio miesto formavimo pagrindu, kai reikšminga dalis šių teritorijų nepriklauso miestui, o jų panaudojimą lemia su miesto kultūrine plėtra nesutampantys interesai. Būtent ši santykį tarp miesto plėtros, kultūros ir kūrybiškumo padeda aiškinti urbanisto Charleso Landry „kūrybinio miesto“ koncepcija. Landry pabrėžia, kad miestų konkurencingumas šiuolaikinėmis sąlygomis priklauso nuo gebėjimo kurti aplinką, palankią kūrybinei klasei ir kultūros iniciatyvoms. Kūrybiškumas čia tampa strateginiu ištekliumi, galinčiu generuoti socialinę ir simbolinę reikšmę, o miesto plėtra siejama su kūrybinio potencialo aktyvinimu bei apleistų teritorijų perinterpretavimu⁴⁹. Tokiu požiūriu industrinės erdvės gali būti suvokiamos kaip reikšmingas resursas. Vis dėlto Klaipėdos atveju šio potencialo įgyvendinimas susiduria su struktūriniais apribojimais. Kūrybinio miesto paradigma suponuoja integruotą miesto viziją, tačiau esama teritorinio ir institucinės kontrolės apsunkina nuoseklų tokių strategijų

⁴⁷ *Ibid.*, p. 381–382.

⁴⁸ *Ibid.*, p. 382.

⁴⁹ Charles Landry, *Kūrybinis miestas: priemonės miestų novatoriams*, iš anglų k. vertė Jovilė Barevičiūtė, Vilnius: Technika, 2020, p. LXIX, LXXXI.

įgyvendinimą. Dėl to industrinių erdvių konversija dažnai vyksta fragmentiškai, o jų įtraukimas į miesto kultūrinį gyvenimą išlieka ribotas.

Kartu ryškėja ir kita tendencija – dalis industrinių erdvių, kuriose anksčiau veikė alternatyvios kultūrinės iniciatyvos, šiandien pritaikomos komercinėms ar reprezentacinėms funkcijoms. Keičiantis jų paskirčiai, kinta ir šių vietų vaidmuo miesto gyvenime. Klaipėdos strateginiuose dokumentuose jūra ir uostas nuolat pristatomi kaip pagrindiniai miesto tapatybės ženklai – nuo anksčiau naudoto „neužšalancio uosto“ naratyvo iki naujesnės „mėlynojo proveržio“ krypties. Tokie šūkiei veikia kaip savęs pristatymo strategijos, formuojančios Klaipėdos kaip investicijoms atviro ir su jūrine ekonomika siejamo miesto įvaizdį. Vis dėlto šis įvaizdis kuriamas ne vien per retoriką, bet ir per konkrečius miesto erdvės pokyčius. Atrodo, kad kartu su „mėlynuoju proveržiu“ miestas palaipsniui šalina ir savo industrinės praeities ženklus, nebeatitinkančius kuriamos reprezentacinės vizijos.

Tokioje situacijoje ypač išryškėja konfliktas tarp industrinės praeities ir reprezentacinės dabarties, kuris tampa esmine Klaipėdos urbanistinės raidos įtampa. Nors uostas istoriškai buvo pagrindinis miesto formavimosi veiksnys ir iki šiol išlieka vienas svarbiausių jo gyvybingumo pagrindų, šios reikšmės santykis su miesto kultūriniu ir reprezentaciniu kryptimi išlieka nevienareikšmis. Todėl klausimas, ar Klaipėda yra uosto miestas, ar miesto uostas, lieka atviras. Viena vertus, uostas išlieka esminė miesto struktūros ir funkcionavimo dalis, kita vertus – miestas vis aktyviau siekia kurti savarankišką kultūrinį ir reprezentacinį identitetą, kuris ne visada sutampa su uosto planais.

3. Industrinės Klaipėdos miesto erdvės

Šiame skyriuje pereinama nuo teorinio ir istorinio Klaipėdos miesto konteksto aptarimo prie konkrečių industrinių erdvių analizės. Dėmesys sutelkiamas į buvusias pramonines ar gamybines teritorijas, kurios šiandien veikia kaip kultūros vietos. Skyriuje aptariamos pasirinktos erdvės, jų atsiradimo aplinkybės, vieta miesto struktūroje bei ryšys su vykstančiais teritorijų konversijos procesais. Taip pat analizuojamos šių erdvių nuosavybės ir nuomos formos, veikimo pobūdis, santykis su miesto kultūros politika, organizuojamų renginių specifika, auditorijomis. Analizuojant šias erdves taip pat siekiama ieškoti jų veikimo skirtumų bei atskleisti, kokios kultūrinės ir socialinės vertės jose artikuliuojamos. Remiantis aptartais aspektais, vėliau skyriuje formuojama industrinių erdvių tipologija, kurioje erdvės lyginamos pagal jų veikimo pobūdį, stabilumo lygį bei santykį su miesto kultūros infrastruktūra. Galiausiai jos interpretuojamos pagal jų poziciją kultūros ir industrijos santykyje bei miesto semiosferoje.

3.1. Konversiją patyrusios industrinės erdvės: tyrimo atvejai

Siekiant konkrečiau atskleisti buvusių industrinių erdvių panaudojimą Klaipėdoje, šiame darbe analizuojami keli pasirinkti atvejai, kurie leidžia įvertinti, kaip buvusios pramoninės patalpos šiandien pritaikomos kultūrinei veiklai. Analizei pasirinktos šios erdvės – „Hofas“, „Herkus Kantas“, „Malūno loftas“ ir „Kultūros fabrikas“. Visas šias vietas sieja organizuojamų renginių pobūdis, kuris susijęs su koncertų, spektaklių, festivalių ir edukacinių renginių pasiūla.

Šių erdvių pasirinkimas taip pat leidžia palyginti ir jų veikimo skirtumus – nuo laikinai veikiančių, neapibrėžto statuso iniciatyvų iki institucionalizuotų, į Klaipėdos savivaldybės⁵⁶ ar valstybės⁵⁷ kultūros įstaigų sistemą integruotų erdvių. Analizuojant šiuos atvejus taip pat atsižvelgiama į jų valdymo ir nuosavybės formas, santykį su miesto kultūros politika bei kultūrinių renginių pobūdį. Nors Klaipėdoje egzistuoja ir daugiau panašaus pobūdžio erdvių, šiame darbe dėmesys sutelkiamas į centrinėje miesto dalyje veikiančias vietas. Toliau kiekviena

⁵⁶ Klaipėdos miesto savivaldybės kultūros įstaigų sąrašas. Žiūrėta: 2026-05-06. Prieiga: <https://www.klaipeda.lt/lt/kultura/klaipedos-miesto-savivaldybes-kulturos-istaigos/kulturos-istaigu-sarasas/9496>

⁵⁷ Kultūros ministerijai pavaldžios institucijos. Žiūrėta: 2026-05-06. Prieiga: <https://www.lrvvalstybe.lt/kontaktai/pavaldzios-institucijos-prie-kulturos-ministerijos>

iš šių erdvių bus aptariama atskirai, siekiant išryškinti jų atsiradimo kontekstą bei veikimo pobūdį.

3.1.1. „Hofas“

„Hofas“ (Danės g. 8) įsikūręs AB „Klaipėdos energija“ teritorijoje, miesto centre, šalia Dangės upės⁵⁸. Šis kompleksas pradėtas formuoti 1929 m. ir yra valstybinės reikšmės kultūros paveldo objektas, išlaikęs tarpukario pramoninės architektūros bruožus⁵⁹. Istoriskai teritorija buvo naudojama miesto energetikos reikmėms, čia veikė šilumos ir elektros gamybos infrastruktūra. Dėl šios priežasties, teritorija ilgą laiką buvo riboto prieinamumo ir veikė kaip uždara pramonės zona.

Šiuo metu teritorija priklauso mišrios nuosavybės struktūrai: pagrindinis AB „Klaipėdos energija“ akcijų paketas (75,45 %) priklauso Klaipėdos miesto savivaldybei, 19,47 % akcijų valdo UAB „Gren Lietuva“, o likusi dalis (5,08 %) priklauso kitiems akcininkams⁶⁰. Toks nuosavybės modelis lemia, kad teritorijos vystymas yra susijęs tiek su savivaldybės, tiek su privataus kapitalo interesais.

Pagal Klaipėdos miesto savivaldybės teritorijų planavimo dokumentus⁶¹ ši teritorija numatyta konversijai. Planuojama formuoti mišrios paskirties kvartalą, kuriame būtų derinamos gyvenamosios, komercinės ir viešosios funkcijos, išlaikant dalį industrinio paveldo. Šiame kontekste „Hofas“ atsiranda kaip laikina kultūrinė iniciatyva dar prieš įgyvendinant platesnio masto teritorijos konversiją. Erdvės veikla pradėta 2023 m.⁶², jos organizatoriams

⁵⁸ Šiame darbe sąmoningai pasirinkta vartoti Dangės upės pavadinimą, nors oficialiojoje vartosenoje įtvirtinta forma Danė (pvz., Danės g., Danės upė). Šių formų vartojimas iki šiol yra kalbinio nesutarimo objektas Klaipėdoje. Istoriniuose šaltiniuose dažniau aptinkama forma Dangė, todėl dalis tyrėjų ją laiko istoriskai autentiškesne ir sieja su vietos tapatybe. Tuo tarpu forma Danė buvo sunorminta lietuvių kalboje ir vartojama administraciniuose pavadinimuose. Kadangi šiame darbe analizuojami miesto tapatybės ir atminties klausimai, pasirinkta laikytis istorinėje vartosenoje išlikusios formos Dangė. Šį pasirinkimą taip pat lėmė tai, kad dalyje darbe naudojamų šaltinių, nagrinėjančių Klaipėdos miesto istoriją, dažniau vartojamas būtent šis upės pavadinimas.

⁵⁹ MB Bauland, „Klaipėdos energija“ teritorijos galimybių studija, 2024. Žiūrėta: 2026-04-07. Prieiga: https://bauland.lt/project/klaipedos-energija-teritorijos-galimybiu-studija/?from_page=projektai

⁶⁰ Klaipėdos energija. Žiūrėta: 2026-04-24. Prieiga: <https://www.klenergija.lt/apie-bendrove/>

⁶¹ Klaipėdos miesto savivaldybės 2025–2027 metų strateginis veiklos planas. Žiūrėta: 2026-04-24. Prieiga: <https://www.klaipeda.lt/data/public/uploads/2024/12/2025-2027-m.-svp-projektas.pdf>

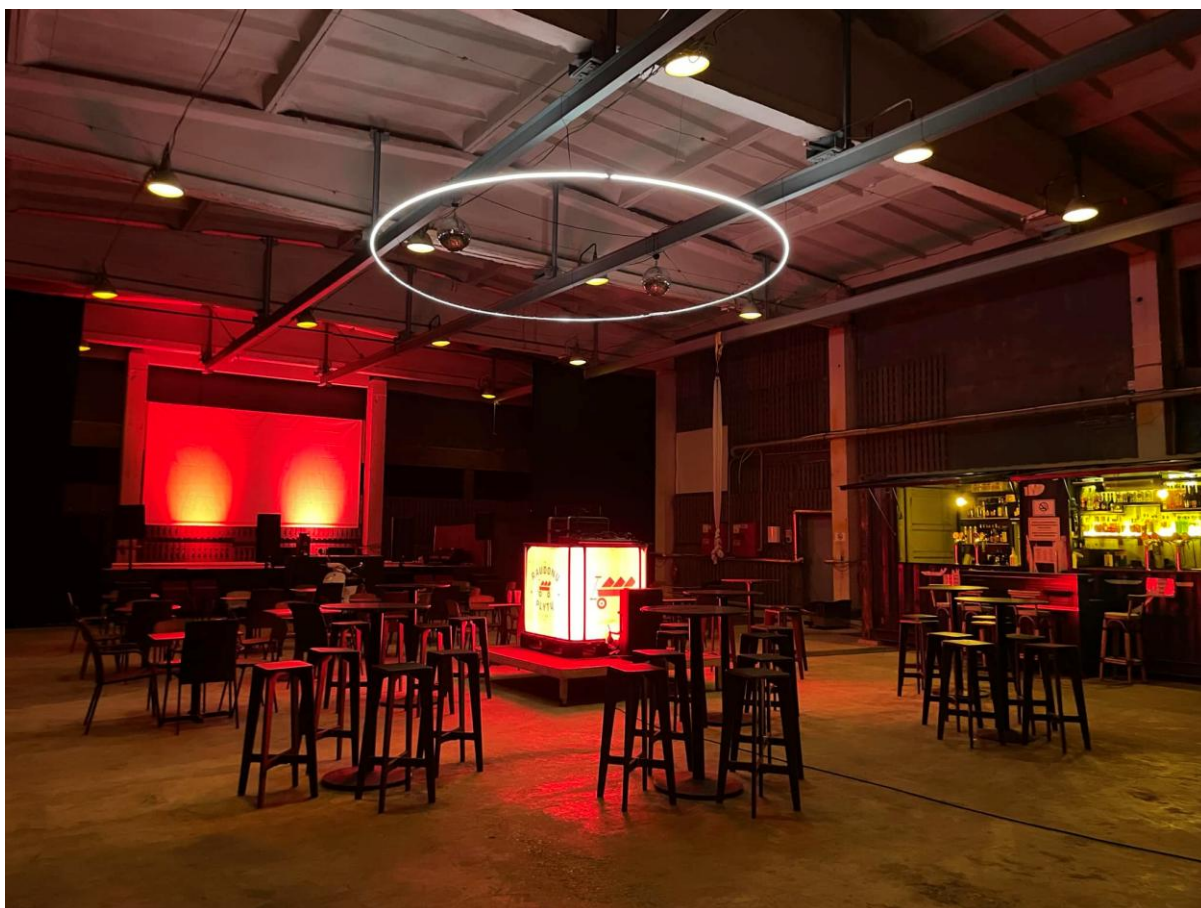
⁶² „Hofas“ – baras, kuriame vykdomi ir kultūriniai renginiai, kaip veikla Klaipėdoje pradėta 2020 m., buvusioje „Laivitės“ teritorijoje (Naujojo Uosto g. 3), kuri priklauso įmonei „Stemma Group“. Tuo laikotarpiu ši uosto teritorija pirmą kartą buvo atvarta visuomenei ir joje veikė kelios kultūrinės erdvės („Hofas“, „Herkus Kantas“, T.E.M.A.), organizavusios koncertus, festivalius ir kitus renginius. Ši veikla vyko terminuotos nuomos sutarties pagrindu ir tęsėsi iki 2023 m. pradžios. Pradėjus įgyvendinti teritorijos konversijos projektą „Memelio miestas“, pirmojo etapo teritorija buvo demontuota, o joje veikusios iniciatyvos persikėlė į kitas miesto erdves. Nuo 2023 m. birželio „Hofas“ veikia naujoje vietoje (Danės g. 8).

sudarius nekilnojamojo turto (patalpų) nuomos sutartis, todėl erdvės veikla yra siejama su laikinu teritorijos panaudojimu. Erdvė veikia nepriklausomai nuo Klaipėdos miesto savivaldybės ir jai pavaldžių kultūros įstaigų, todėl renginių organizavimas priklauso tik nuo iniciatorių sprendimų, o programa pasižymi mišriu renginių pobūdžiu.

„Hofo“ veikimas pasižymi aiškiu sezoniškumu. Šiltuoju metų laiku (nuo gegužės vidurio iki rugsėjo vidurio) erdvė veikia nuolat ir intensyviai, o žiemos sezonu renginiai vyksta rečiau – erdvė neturi pastovaus darbo grafiko ir naudojama epizodiškai. Šį sezoniškumą lemia ir infrastruktūrinės erdvės ypatybės. Paradoksalu, tačiau nors „Hofas“ įsikūręs vis dar veikiančioje AB „Klaipėdos energija“ teritorijoje, viso angaro vidaus šildymas žiemos sezonu reikalauja didelių finansinių sąnaudų, todėl erdvė negali veikti ištisus metus ir šaltuoju laikotarpiu naudojama tik pavieniams renginiams. Šios erdvės auditorija yra įvairi, tačiau joje dominuoja 20–30 metų amžiaus lankytojai. Tai lemia į šiai amžiaus grupei orientuota renginių programa bei vakarinių ir naktinių renginių pobūdis, kuris plačiau aptariamas kitame poskyryje. Nors teritorija numatyta platesnio masto konversijai, šiuo metu nėra aiškiai apibrėžtų ar įgyvendinamų statybos darbų.

pav. 1 „Hofas“ lauko-kiemo erdvė. Domo Rimeikos nuotrauka, pateikta „Hofo“ organizatorių

pav. 2 „Hofo“ angaro vidus. Nuotrauka pateikta „Hofo“ organizatorių

3.1.2. „Herkus Kantas“

„Herkus Kantas“ (Naujojo Uosto g. 3) įsikūręs Klaipėdos miesto centre, dešiniajame Dangės upės krante, netoli jos žiočių į Kuršių marias. Tai trečioji šios kultūrinės ir komercinės veiklos vieta Klaipėdoje⁶³.

Nuo 2023 m. „Herkus Kantas“ veikia buvusioje „Laivitės“ teritorijoje – istoriškai uždaroje uosto pramoninėje zonoje, naudotoje laivų statybos ir remonto veiklai. Teritorija priklauso privačiai įmonei „Stemma Group“, su kuria sudaryta terminuota nuomos sutartis, todėl „Herkus Kantas“ veikia nepriklausomai nuo Klaipėdos miesto savivaldybės ir nėra

⁶³ „Herkus Kantas“ – baras, kuriame vykdomi ir kultūriniai renginiai, Klaipėdoje veikia nuo 2012 m. Dabartinė erdvė yra trečioji šios veiklos vieta: pirmasis etapas (2012–2020 m.) vyko Klaipėdos senamiestyje, antrasis (2020–2023 m.) – buvusioje „Laivitės“ teritorijoje (Naujojo Uosto g. 3), o nuo 2023 m. veikla tęsiama toje pačioje teritorijoje, kitame angare. Šios veiklos raidą plačiau esu aptarusi straipsnyje „„Herkus Kantas“ – dreifuojančio baro (re)formos“, publikuotame literatūriniame-kultūriniame almanache „Baltija“, 2025, p. 163–171. Žiūrėta: 2026-04-25. Prieiga: <https://biblioteka.lt/data/public/uploads/2025/10/literaturinis-kulturinis-almanachas-baltija-2025.pdf>

integruotas į viešojo sektoriaus kultūros infrastruktūrą; šioje vietoje veikla numatyta iki 2027 m. vidurio. Visa maždaug 5 ha teritorija šiuo metu yra vystoma įgyvendinant „Memelio miesto“ konversijos projektą, kuriuo siekiama buvusią pramoninę zoną transformuoti į naują miesto kvartalą⁶⁴.

„Herkus Kantas“ funkcionuoja kaip savarankiška iniciatyva, nepriklausoma nuo viešojo sektoriaus institucinio valdymo. Jos veiklos turinys formuojamas organizatorių sprendimais. Erdvėje vyksta alternatyvios muzikos koncertai, paskaitos, spektakliai ir kitos įvairios iniciatyvos. Renginių tinklėlis orientuotas į brandesnę auditoriją – dominuoja 30–50 metų amžiaus lankytojai. Erdvės veikimui būdingas aiškus sezoniškumas. Šiltuoju metų laiku (nuo birželio iki rugsėjo vidurio) veikla vykdoma kasdien. Šiuo laikotarpiu „Herkus Kantas“ funkcionuoja kaip atvira susibūrimo ir baro erdvė, tačiau renginių organizuojama mažiau nei rudens ar pavasario sezonais. Nors vasaros metu teritorijoje lankytojų netrūksta, dalis jų laisvalaikį renkasi leisti lauko erdvėse, todėl mažėja susidomėjimas vidaus renginiais. Kadangi scena, garso ir apšvietimo įranga yra įrengta angaro viduje, o lauko erdvė nėra pritaikyta pasirodymams, šiuo laikotarpiu renginių organizavimas tampa sudėtingesnis. Rudens ir pavasario laikotarpiais renginių intensyvumas išauga – veikla koncentruojasi angaro viduje įrengtoje scenoje ir kitose vidaus erdvėse. Žiemos laikotarpiu, renginiai vyksta mažesnėje, šaltajam sezonui pritaikytoje angaro dalyje, todėl įgauna kamerinį pobūdį. Kaip ir „Hof“ atveju, tokį veiklos modelį lemia didelės viso angaro šildymo sąnaudos, neleidžiančios užtikrinti kasdienės veiklos ištisus metus.

Fizinė erdvės aplinka išlaiko autentišką industrinį pobūdį – buvusiame angare išlikusios metalinės konstrukcijos, kranai ir kiti gamybinės veiklos elementai. Erdvė nėra pilnai rekonstruota, o tik minimaliai pritaikyta naujai funkcijai.

⁶⁴ Klaipėdos miesto savivaldybė, *Buvusioje „Laiviteje“ – išskirtinis kvartalas*, 2020. Žiūrėta: 2026-04-10. Prieiga: <https://www.klaipeda.lt/lt/naujienos/naujienos/7655/buvusioje-laiviteje-isskirtinis-kvartalas:1091>

pav. 3 „Herkus Kantas“ kiemas. Nuotrauka pateikta organizatorių

pav. 4 „Herkus Kantas“ angaro vidus. Nuotraukos autorė – Rasa Grigaitytė

3.1.3. „Malūno loftas“

„Malūno loftas“ (Gluosnių skg. 2A) – kūrybinių industrijų erdvė, įsikūrusi istorinėje Klaipėdos miesto dalyje, buvusio pramoninio komplekso teritorijoje. Ši teritorija pasižymi ilga urbanistine raida: dar XVI a. čia veikė vandens malūnas, o vėlesniais laikotarpiais kūrėsi įvairūs pramonės objektai, tarp jų alaus darykla ir tekstilės fabrikas. XX a. 5–6-ajame dešimtmetyje buvo sunaikinta dalis buvusios vandens malūno infrastruktūros – užtvanka, medinis tiltelis ir pralaidų sistema⁶⁵.

„Malūno loftas“ šiandien veikia kaip daugiafunkcinė erdvė, skirta renginiams, meninėms iniciatyvoms ir įvairioms kūrybinėms veikloms, orientuotoms į bendruomeniškumą, kūrybinių idėjų vystymą ir verslumo skatinimą. Skirtingai nei institucionalizuoti kultūros centrai, ši erdvė nėra integruota į savivaldybės kultūros infrastruktūrą – ji veikia privačios nuosavybės pagrindu, o jos veikla grindžiama organizatorių sprendimais ir pritrauktomis investicijomis. Tuo pačiu „Malūno loftas“ palaiko ryšį su viešuoju sektoriumi per projektinį finansavimą. Nuo 2021 m. erdvėje vykdomos kūrybinių industrijų veiklos buvo remiamos pagal Klaipėdos miesto integruotų investicijų teritorijos vietos plėtros strategiją, skirtą COVID-19 pandemijos pasekmių mažinimui. Šia programa siekta skatinti bendradarbiystės erdvių kūrimą bei kūrybinio verslumo iniciatyvas⁶⁶.

Panašiai kaip „Hofa“ ar „Herkus Kanto“ atvejais, „Malūno lofto“ teritorijoje taip pat vyksta teritorijos konversijos procesai. Greta vystomas gyvenamųjų pastatų kvartalas „Bastionų namai“⁶⁷, kuris žymi buvusios industrinės teritorijos transformaciją į gyvenamąją ir komercinę zoną.

„Malūno loftas“ duris atvėrė 2022 m. liepos mėn. ir iki šiol tęsia savo veikimą, tačiau, lyginant su kitomis analizuojamomis erdvėmis, jo kultūrinės veiklos pasižymi mažesniu intensyvumu ir epizodiškumu.

⁶⁵ Klaipėdos miesto nekilnojamosios kultūros vertybės, *Malūno pastatų kompleksas (Gluosnių skg.2/Joniškės g. 3A)*, 2013. Žiūrėta: 2026-04-07. Prieiga: [https://www.biblioteka.lt/paveldas/kompleksai/187-33710#:~:text=kompleksas%20\(Gluosni%C5%B3%20skg.-,2/Joni%C5%A1k%C4%97s%20g.,2%2C%202013%20m](https://www.biblioteka.lt/paveldas/kompleksai/187-33710#:~:text=kompleksas%20(Gluosni%C5%B3%20skg.-,2/Joni%C5%A1k%C4%97s%20g.,2%2C%202013%20m)

⁶⁶ Klaipėdos miesto savivaldybė, *Gaus papildomų lėšų projektams įgyvendinti*, 2021. Žiūrėta: 2026-04-28. Prieiga: <https://www.klaipeda.lt/lt/naujienos/7654/kaus-papildomu-lesu-projektams-igyvendinti:1401>

⁶⁷ „Bastionų namai“ – gyvenamojo kvartalo projektas Klaipėdos centre, plėtojamas teritorijoje, kurioje anksčiau veikė įvairūs pramonės objektai (potašo fabrikas, grūdų perdirbimo įmonė, tabako fabrikas), o vėliau ši teritorija neteko savo pramoninės funkcijos ir kurį laiką nebuvo aktyviai naudojama. Žiūrėta: 2026-04-28. Prieiga: <https://sc.bns.lt/view/item/klaipedoje-pradedamas-igyvendinti-bastionu-namu-projektas-startavo-butu-pardavimai-466179>

Svarbu pažymėti, kad „Malūno loftas“ veikia kaip privati iniciatyva. Erdvės vystymas grindžiamas privačiomis investicijomis bei projektiniu finansavimu. Dėl to ši erdvė gali būti suvokiama kaip tarpinis modelis tarp spontaniškų alternatyvių iniciatyvų ir labiau struktūruotų kūrybinių industrijų projektų.

pav. 5 „Malūno lofto“ kiemas. Nuotrauka publikuota „Malūno lofto“ „Facebook“ paskyroje

pav. 6 „Malūno lofto“ vidaus erdvė. Nuotrauka publikuota „Malūno lofto“ „Facebook“ paskyroje

3.1.4. Klaipėdos „Kultūros Fabrikas“ (KUFA)

„Kultūros fabrikas“ (Bangų g. 5A) – kūrybinis inkubatorius, įsikūręs Klaipėdos senamiestyje, buvusio tabako fabriko teritorijoje, šalia Jono kalnelio ir Dangės upės. Šioje teritorijoje dar iki Pirmojo pasaulinio karo veikė cigaro, cigarečių ir tabako fabrikas, sovietmečiu – „Klaipėdos tabako fabrikas“, o 1993 m. jis buvo privatizuotas kompanijos „Philip Morris International“⁶⁸. Vėliau gamyba buvo perkelta į Klaipėdos laisvąją ekonominę zoną, o pastatas neteko savo pirminės funkcijos ir kurį laiką liko nenaudojamas. Sprendimas pritaikyti jį kultūrinėms reikmėms formavosi apie 2008 m., kai Klaipėdos miesto savivaldybė inicijavo rekonstrukcijos projektą, finansuotą savivaldybės ir Europos Sąjungos lėšomis⁶⁹. Rekonstrukcijos metu (2009–2014 m.) išlaikyti industrinės architektūros elementai, o erdvės pritaikytos šiuolaikinėms kūrybinėms ir kultūrinėms veikloms. „Kultūros fabrikas“ oficialiai atidarytas 2014 m. lapkričio mėn. ir tapo pirmuoju kūrybiniu inkubatoriumi Vakarų Lietuvoje.

Pastato vidinė struktūra suformuota kaip daugiafunkcinė kultūrinė infrastruktūra, apimanti skirtingas veiklos zonas. Čia įrengta daugiafunkcinė salė (pritaikyta koncertams, spektakliams ir didesniems renginiams), kino salė, konferencijų ir seminarų erdvės, galerinė ekspozicijų zona, šokio bei repeticijų salės. Greta viešųjų erdvių veikia kūrybinių industrijų inkubatoriui skirtos biurų patalpos, susitikimų kambariai, kavinė bei lankytojams prieinama stogo terasa.

Šiuo metu pastate vyksta įvairaus pobūdžio veiklos, apimančios tiek kultūrinius, tiek komercinio pobūdžio renginius – koncertus, kino seansus, parodas, scenos menų pasirodymus, konferencijas, seminarus ir privačius renginius. Greta kultūrinės veiklos, dalis pastato erdvių yra nuomojamos įvairioms laikinoms veikloms ir iniciatyvoms, todėl „Kultūros fabrikas“ veikia kaip daugiafunkcinė erdvė. Tuo pačiu pastate sudaromos sąlygos reziduoti įvairioms scenos menų organizacijoms ir nepriklausomiems kūrėjams, kuriems suteikiamos palankesnės erdvių panaudos sąlygos.

⁶⁸ Vasilijus Safronovas, Liutauras Nekrošius, Vaidas Petrulis, Martynas Mankus, Matas Šiupšinskas, Kristina Sadauskienė, *Klaipėda. Architektūros gidas*, Vilnius: Lapas, 2024, p. 437.

⁶⁹ Martynas Vainorius, „Unikali transformacija: kaip „tabokinė“ tapo kultūros fabriku II“, *Atvira Klaipėda*, 2023. Žiūrėta: 2026-04-25. Prieiga: <https://www.atviraklaipeda.lt/2023/11/02/unikali-transformacija-kaip-tabokine-tapo-kulturos-fabriku-ii/>

„Kultūros fabriko“ auditorija yra plati ir įvairi. Ją sudaro skirtingų amžiaus grupių lankytojai: nuo jaunimo ir kūrybinių industrijų atstovų iki verslo sektoriaus dalyvių, šeimų bei vyresnio amžiaus publikos.

Instituciniu požiūriu „Kultūros fabrikas“ veikia kaip kultūros infrastruktūros dalis – jo veiklą vykdo viešoji įstaiga „Klaipėdos kultūros fabrikas“, kurios steigėja yra Klaipėdos miesto savivaldybė. Savivaldybė tvirtina įstaigos įstatus, nustato veiklos kryptis ir dalyvauja formuojant jos valdymo struktūrą.

pav. 7 Klaipėdos „Kultūros fabriko“ (KUFA) pastato fasadas. Norbert Tukaj nuotrauka, publikuota svetainėje „Pastatai kalba“

pav. 8 Klaipėdos „Kultūros fabriko“ (KUFA) pastato vidus. Konferencijų salė A. Šaltinis: „Kultūros fabriko“ interneto svetainė

3.2. Industrinių erdvių konversijos tipologija ir veikimo praktikos

Šiame skyriuje sudaroma industrinių erdvių konversijos tipologija, remiantis analizuojamų erdvių institucinio organizavimo pobūdžiu ir santykiu su miesto kultūros infrastruktūra. Išskiriami trys pagrindiniai industrinių erdvių tipai: laikinos, hibridinės ir institucionalizuotos erdvės. Ši tipologija leidžia analizuoti skirtingas buvusių industrinių erdvių veikimo formas bei jų vietą miesto kultūriniame lauke.

Erdvių tipas	Pavyzdžiai	Apibūdinimas
Laikinos	„Hofas“, „Herkus Kantas“	Veikia buvusiose industrinėse teritorijose kaip laikinos iniciatyvos, pasižymi sezoniškumu ir neapibrėžtumu
Hibridinės	„Malūno loftas“	Tarpinė forma tarp laikino ir institucionalizuoto modelio, derinanti alternatyvumą ir stabilumo siekį
Institucionalizuotos	„Kultūros fabrikas“	Pilnai integruotos į miesto kultūros infrastruktūrą, pasižymi stabilia veikla ir aiškia valdymo struktūra

Laikinos erdvės, tokios kaip „Hofas“ ar „Herkus Kantas“, veikia pereinamoje stadijoje, dar prieš pilną teritorijų konversiją. Jų veikimas glaudžiai susijęs su išlaikyta industrine aplinka – erdvės nėra aiškiai apibrėžtos pagal vieną funkciją, todėl išlaiko lankstų panaudojimą ir gali būti pritaikomos skirtingoms veikloms. Tokiose erdvėse dažniau organizuojami netradiciniai pasirodymai, mažesnio masto koncertai ar taikomieji scenos menai, kurie sunkiau įsitvirtintų institucionalizuotose kultūros erdvėse. Tokios sąlygos sudaro daugiau galimybių pasirodyti pradedantiesiems kūrėjams, tačiau šias erdves taip pat pasitelkia ir profesionalai, ieškantys įvairesnių raiškos formų savo pasirodymams. Hibridinės erdvės, tokios kaip „Malūno loftas“, pasižymi didesniu veiklos stabilumu, išlaiko alternatyviems renginiams būdingą lankstumą. Nors aplinkinėje teritorijoje vyksta konversijos procesai ir vystomas kvartalas „Bastijonų namai“, pats „Malūno loftas“ yra privati nuosavybė ir priklauso jo organizatoriams. Vis dėlto jos veikla epizodiška ir orientuota į konkrečias iniciatyvas. Institucionalizuotos erdvės, tokios kaip „Kultūros fabrikas“ (KUFA), yra integruotos į miesto kultūros infrastruktūrą ir veikia savivaldybės valdymo pagrindu. Jose veikla organizuojama programiškai, yra reguliuojama ir orientuota į platesnę auditoriją bei miesto reprezentaciją. Tai užtikrina veiklos tęstinumą ir stabilumą, tačiau kartu riboja alternatyvių renginių galimybes. Šių erdvių veikla dažniau orientuota į profesionalaus meno lauką, skiriant mažiau dėmesio pradedantiesiems kūrėjams.

Vis dėlto stabilesnis ir labiau reglamentuotas veikimo modelis savaime nereiškia didesnės kokybiškesnių kultūrinių renginių pasiūlos. Laikinos bei hibridinės iniciatyvos išsiskiria gebėjimu greičiau reaguoti į kintančius kultūrinius procesus bei sudaryti sąlygas spontaniškoms ir alternatyvioms iniciatyvoms. Skirtingai nei institucionalizuotose kultūros erdvėse, kuriose nuomos ir erdvės naudojimo sąlygos nustatomos pagal reglamentuotą tvarką,

tokiose iniciatyvose kaip „Hofas“ ar „Herkus Kantas“ sprendimai dėl erdvės naudojimo dažnai priimami individualiu susitarimu. Dažnu atveju, toks erdvių nuomos veikimo modelis sudaro lankstesnes sąlygas kūrėjams.

Aptarti skirtumai tarp industrinių erdvių tipų atsiskleidžia ne tik jų veikimo modeliuose. Skirtingas stabilumo lygmuo, valdymo principai ir santykis su oficialia kultūros infrastruktūra lemia nevienodas kultūrinės reprezentacijos formas mieste. Šiuos skirtumus galima interpretuoti platesniame kultūros ir industrijos santykio kontekste, pasitelkiant ankstesniuose skyriuose aptartą teorinį modelį bei Lotmano centro ir periferijos perskyrą.

Erdvių tipai	Pavyzdžiai	Pozicija kultūros– industrijos struktūroje	Pozicija miesto semiosferoje
Laikinos	„Hofas“, „Herkus Kantas“	Neindustrija	Periferija
Hibridinės	„Malūno loftas“	Tarpinė pozicija tarp neindustrijos ir kultūros	Periferija
Institucionalizuotos	„Kultūros fabrikas“	Kultūra	Centras

Šiuo požiūriu institucionalizuotos erdvės artimesnės miesto kultūrinio centro pozicijai. Tuo tarpu laikinos bei hibridinės iniciatyvos funkcionuoja kaip periferinės miesto kultūros struktūros. Remiantis Lotmano semiosferos samprata, periferija gali būti suprantama kaip intensyvaus kultūrinio vertimo pozicija, kurioje aktyviai formuojasi naujos reikšmės. Periferijoje dažniau susiduria skirtingi kultūriniai kodai ir veikimo principai, todėl tokiose erdvėse vyksta intensyvesni prasmės kūrimo procesai. Šiuo požiūriu laikinos bei hibridinės postindustrinės erdvės svarbios ne tik dėl savo santykio su industrine aplinka, bet ir dėl gebėjimo kurti naujas kultūrines praktikas.

Būtent šiose erdvėse ryškiausiai matomas industrijos ir kultūros kodų persidengimas. Buvusiose gamybinėse teritorijose vyksta koncertai, scenos menų pasirodymai ar kitos kultūrinės veiklos, tačiau pati industrinė aplinka nėra visiškai panaikinama ar paslepiama. Priešingai – ji tampa kultūrinės patirties dalimi.

3.3. Kultūros politika ir erdvių stabilumas

Analizuojant konversiją patyrusias industrines erdves svarbu atsižvelgti į nuosavybės ir valdymo formas, kurios daro tiesioginę įtaką erdvių stabilumui bei jų santykiui su miesto kultūros politika. Nepriklausomos ar privačios nuosavybės pagrindu veikiančios erdvės, tokios kaip „Herkus Kantas“ ir iš dalies „Hofas“, nėra tiesiogiai integruotos į miesto kultūros strateginius planus, todėl jų veikla organizuojama autonomiškai. Toks modelis suteikia daugiau lankstumo, tačiau kartu lemia ir didesnę nestabilumą, nes šių erdvių tęstinumas dažnai priklauso nuo trumpalaikių nuomos susitarimų ar teritorijų vystymo planų. Šių erdvių veikla dažnai persidengia su komercinėmis funkcijomis: maitinimo, baro ar renginių organizavimo veiklomis, todėl jų juridinis statusas kultūros politikos kontekste dažniau siejamas su verslo, o ne kultūros sektoriumi. Dėl to tokioms iniciatyvoms sudėtingiau dalyvauti viešojo finansavimo konkursuose. Nepaisant to, tokios erdvės reikšmingai prisideda prie miesto kultūrinio aktyvumo ir renginių gausos. Vis dėlto jų vaidmuo miesto kultūriniame gyvenime strateginiuose dokumentuose beveik neatsispindi, todėl išryškėja skirtis tarp institucionalizuoto kultūros planavimo ir realiai mieste vykstančių kultūrinių procesų.

Ši tendencija atsispindi ir Klaipėdos kultūros strategijoje 2026–2030 m.⁷⁷, kurioje pabrėžiama miesto ir uosto partnerystės svarba, ieškant naujų konversinių teritorijų ir įgyvendinant strateginius miesto vystymo projektus. Tačiau pačiame dokumente pripažįstama, kad miesto ir uosto santykis išlieka neišspręstas ir tebėra viena svarbiausių Klaipėdos urbanistinių problemų. Strategijoje konversija siejama su miesto kultūriniu atsigavimu, viešųjų erdvių modernizavimu ir reprezentacinio miesto įvaizdžio stiprinimu. Prioritetinės kryptys – aktyvios bendruomenės ugdymas, kultūrinio unikalumo atskleidimas bei kultūros tarptautiškumo didinimas – rodo siekį formuoti Klaipėdą kaip modernų ir tarptautinį uostamiestį. Toks požiūris sustiprina institucionalizuotų ir reprezentacinių kultūros formų svarbą, tačiau mažesnės, laikinos ar neformalios kultūrinės erdvės šiame modelyje lieka periferijoje.

Pateiktoje Klaipėdos savivaldybės kultūros strategijoje, pabrėžiama alternatyvių kultūros erdvių kūrimo ir naujų kūrybinių erdvių įveiklinimo svarba, tačiau konkrečios priemonės šiai kryptiai įgyvendinti išlieka gana abstrakčios. Pastebima, kad daugiausia dėmesio skiriama

⁷⁷ Klaipėdos miesto savivaldybės kultūros strategijos 2026–2030 m. veiksmų planas. Žiūrėta: 2026-04-25. Prieiga: <https://www.klaipeda.lt/lt/veiklos-sritys/kultura/klaipedos-miesto-strateginiai-kulturos-dokumentai/7937>

esamos kultūros infrastruktūros modernizavimui, o buvusiose industrinėse zonose veikiančių kultūros erdvių ateities perspektyvos nėra net paminimos.

Šiame kontekste galima pastebėti, kad Klaipėdoje kol kas nėra aiškiai numatytų priemonių, orientuotų į mažesnio masto bendruomeninių kultūros erdvių tinklą. Pavyzdžiui, Vilniuje vystomas „Dainyklų“ modelis remiasi savivaldybės finansuojamomis naktinės kultūros erdvėmis, kuriose reguliariai vyksta gyvos muzikos ir kitos viešo atlikimo kultūrinės veiklos. Programos tikslas – skatinti kultūrinės veiklos įvairovę, socialinę vertę ir sudaryti sąlygas nišinėms bei mažesnio masto iniciatyvoms veikti stabiliau miesto kultūros lauke⁷⁸. Klaipėdos atveju panašus modelis galėtų tapti viena iš priemonių stiprinant mažesnes nepriklausomas kultūros erdves, kurios suteiktų ne tik daugiau laisvės organizuojant renginius, bet ir būtų paskata tokių iniciatyvų plėtrai.

Tuo tarpu institucionalizuotos erdvės, tokios kaip „Kultūros fabrikas“, veikia kaip oficialios miesto kultūros infrastruktūros dalis. Šių erdvių veikla organizuojama savivaldybės valdymo pagrindu, todėl jos yra tiesiogiai įtraukiamos į miesto kultūros politiką ir gali naudotis viešuoju finansavimu. Toks modelis užtikrina didesnę veiklos stabilumą ir tęstinumą, tačiau kartu lemia ir didesnę veiklos reglamentavimą.

Šiuo požiūriu skirtingų erdvių statusą lemia ne vien jų fizinės savybės ar jose vykstančios veiklos, bet ir jų santykis su miesto planavimo bei kultūros politikos prioritetais. Klaipėdos atveju matyti, kad institucionalizuotos kultūros erdvės yra tiesiogiai integruojamos į miesto reprezentacijos ir infrastruktūros vystymo strategijas, tuo tarpu laikinos ar mišrios iniciatyvos dažniau lieka pereinamojoje pozicijoje. Ši skirtis rodo, kad kultūros politika veikia ne tik kaip finansavimo ar infrastruktūros valdymo mechanizmas, bet ir kaip miesto savivokos formavimo priemonė. Kitaip tariant, miestas čia gali būti suvokiamas kaip veikiantis subjektas, kuris per strateginius dokumentus apibrėžia, kokias kultūrines formas laiko reprezentacinėmis, kokių erdvių „nori“ ir kokias kultūrines praktikas įtraukia į savo oficialų įvaizdį.

⁷⁸ 2026-2027 m. Vilniaus miesto savivaldybės dainyklų finansavimo konkursas. Žiūrėta: 2026-04-25. Prieiga: <https://konkursai.vilnius.lt/konkursai/2026-2027-vilniaus-miesto-savivaldybes-dainyклу-finansavimo-konkursas>

3.4. Kultūrinių renginių formos ir auditorijos

Analizuojant konvertuotas industrines erdves Klaipėdoje svarbu atsižvelgti į jose vykstančių kultūrinių renginių pobūdį bei auditorijas ir kokios bendruomenės jose formuojasi. Ši perspektyva svarbi Klaipėdos kontekste, nes miesto kultūros laukas pasižymi gana fragmentišku dalyvavimu kultūriniuose renginiuose. 2025 m. „Klaipėdos miesto kultūros lauko tyrime“, kurį Klaipėdos miesto savivaldybės administracijos užsakymu atliko Klaipėdos universiteto Socialinių pokyčių studijų centras, pažymima, kad aktyvus kultūrinis dalyvavimas, kuris vertinamas pagal reguliary lankymąsi renginiuose, būdingas santykinai nedidelei gyventojų daliai⁷⁹. Tyrime išskiriami keturi pagrindiniai kultūros vartotojų tipai⁸⁰.

1. „Socialumo mėgėjai“ (39,7 proc.) – didžiausia kultūros vartotojų grupė, laisvalaikį dažniausiai leidžianti su draugais, mėgstanti pramogas, muziką, lankymąsi baruose bei socialines veiklas. Šiai grupei kultūra glaudžiai susijusi su bendravimu, miesto gyvenimu ir pramoginiu laisvalaikiu.
2. „Namisėdos“ (29,7 proc.) – pasyviausiai kultūriniame gyvenime dalyvaujanti auditorija, daugiau laiko praleidžianti namuose ar uždarame šeimos rate. Šios grupės atstovai dažniau naudojami socialiniais tinklais, rečiau domisi šiuolaikiniu menu ar šokių, tačiau labiau mėgsta kino filmus.
3. „Gamtos mylėtojai“ (19,2 proc.) – auditorija, laisvalaikį dažniausiai siejanti su poilsiu gamtoje, šeima ir ramesnėmis veiklomis. Šiai grupei artimesnės tokios kultūros formos kaip fotografija ar kinas, tačiau kultūrinis dalyvavimas nėra pagrindinė jų laisvalaikio forma.
4. „Kultūros puoselėtojai“ (11,4 proc.) – mažiausia, tačiau aktyviausia kultūros vartotojų grupė, reguliariai lankanti kultūrinius renginius, besidominti teatru, literatūra, edukacinėmis veiklomis ir platesniu kultūros lauku. Ši auditorija pasižymi aktyviausiu įsitraukimu į miesto kultūrinį gyvenimą.

Tyrime taip pat pažymima, kad klaipėdiečiams kultūros paslaugos daugiausia siūlomos per valstybinių ir savivaldybės kultūros institucijas: teatrus, koncertų sales, bibliotekas ir

⁷⁹ Klaipėdos miesto savivaldybė, *Klaipėdos kultūros lauko tyrimas*, 2025. Žiūrėta: 2026-03-23. Prieiga: <https://www.klaipeda.lt/lt/doclib/wl9epst5dnma3rn8z647gckx6xjsmd6g>, p. 22.

Tyrimo duomenys rodo gana pasyvų dalies miestiečių santykį su kultūra: 12,7 proc. respondentų per 2025 m. (balandžio 25 d. – birželio 20 d.) neapsilankė nė vienoje miesto kultūros vietoje, o 37,1 proc. kultūriniame gyvenime dalyvauja gana pasyviai.

⁸⁰ *Ibid.*, p. 11–13.

muziejus. Tačiau greta šių institucijų vis aktyviau veikia ir privačios kultūros iniciatyvos („Herkus Kantas“, „Hofas“, „Malūno loftas“). Lyginant su 2018 m. atliktu Klaipėdos kultūros lauko tyrimu, tokios šios erdvės pirmą kartą įtraukiamos į miesto kultūros lauko analizę. Norint plačiau pažvelgti į šių erdvių veiklas, toliau apžvelgsiu 2025 m. jose įvykusius renginius.

2025 m. „Hofas“ renginių tinklelyje dominavo elektroninės muzikos pasirodymai („Roe Deers“, James Zabiela), gyvo garso koncertai („Solo Ansamblis“, „BA.“), įvyko eksperimentinio kino festivalis „Suspaustas Laikas“, krepšinio čempionato varžybų transliacijos bei *stand-up* komedijos pasirodymai. Tokia programa orientuota į kultūrą kaip socialinę patirtį, kurioje svarbus ne tik pats renginys, bet ir bendravimas. „Hofas“ telkia gana įvairią auditoriją, nuo jaunimo iki 30–40 metų amžiaus lankytojų, ir funkcionuoja kaip tarpinė zona tarp kultūros ir pramoginių renginių. Šią erdvę gali sieti su tyrime išskirtais „socialumo mėgėjais“, kuriems kultūra glaudžiai susijusi su muzika, pramogomis ir socialiniu gyvenimu.

Panašų renginių pasiūla pastebima ir „Herkus Kantas“. Šioje erdvėje vyko alternatyvios muzikos koncertai („punkt“, „dr. Green“), DJ pasirodymai, organizuota keturių dienų muzikinė rezidencija kartu su kylančia Lietuvos grupe „El Chico Fuendre“. Taip pat įvyko sunkiosios muzikos festivaliai „Duženos“ ir „Memel Storm“, animacijos ir video žaidimų festivalis BLON, vinilinių plokštelių perklausos bei tarptautiniai koncertai, kuriuose dalyvavo atlikėjai iš Nigerio, Vengrijos, Nyderlandų ir kitų užsienio šalių. Bendradarbiaujant su Klaipėdos universitetu taip pat organizuotas paskaitų ciklas „Klaipėdietiškos tapatybės trajektorijos: pokalbiai apie miestą, jo istoriją ir kultūrą“. Tokia renginių programa orientuota į aktyvesnius kultūros vartotojus, akademinę bendruomenę ir jaunesnes auditorijas, kurioms svarbus bendruomeniškumas, alternatyvių renginių pasiūla.

„Malūno lofto“ kultūrinė veikla 2025 m. buvo orientuota į mažesnes iniciatyvas ir jaunajai auditorijai skirtus renginius. Šioje erdvėje įvyko *stand-up* komedijos pasirodymai, jaunimo festivalis „Trapezija“, kuris kvietė jaunos kūrėjas interpretuoti poeziją šiuolaikinėmis formomis, šokio performansai bei jaunų klaipėdiečių grupių koncertai. Tokia renginių pasiūla rodo, kad „Malūno loftas“ labiau orientuojasi į aktyvią jaunimo kultūrą. Nors erdvėje vyksta ir koncertai, tačiau jie dažniausiai pritaikyti nišinei auditorijai. Taip pat galima pastebėti, kad panašiai kaip „Hofas“ ar „Kultūros fabrike“, išlieka didelis susidomėjimas komedijos žanro renginiais.

Tuo tarpu „Kultūros fabrikas“ siūlo platų renginių spektrą. Šioje erdvėje dominavo teatro, šokio ir edukaciniai renginiai. Čia vyko „Taško teatro“ spektakliai, „Šeiko šokio teatro“

pasirodymai, Klaipėdos jaunimo teatro spektakliai bei kitų teatrų spektakliai. Taip pat organizuoti edukaciniai renginiai ir seminarai. Įvyko ir keletas koncertų, tačiau koncertinė programa užima mažiausią dalį visų renginių kontekste. Be to, „Kultūros fabrike“ esanti kino salė, kvietė žiūrovus apsilankyti didžiuosiuose Lietuvos kino festivaliuose, tokiuose kaip: „Kino pavasaris“, „Scanorama“, „Lokys, liūtas ir šakelė“ ir kituose. Galima pastebėti, kad renginių gausa orientuotą į plačią miesto kultūrinių renginių lankytoją, kurie gali būti siejami su „kultūros puoselėtojų“ tipu⁸¹.

Aptarus renginių pobūdį, juos galima palyginti ne tik pagal dominuojančias veiklas, bet ir pagal vertes, kurias generuoja skirtingos erdvės. Renginių organizavimo principai taip pat formuoja nevienodas kultūrinio dalyvavimo praktikas, auditorijų telkimosi būdus bei santykį su pačia kultūros erdve. Nors skirtingose erdvėse vykstančių renginių pobūdis dalinai sutampa, jų organizavimo ir patyrimo būdai formuoja skirtingas kultūrinio dalyvavimo praktikas bei nevienodą santykį su pačia erdve.

Reikšmingi tampa ir pačių erdvių skirtumai. Tokiose vietose kaip „Hofas“, „Herkus Kantas“ ar „Malūno loftas“ lankytojai gali laisvai judėti, patys pasirinkti renginio stebėjimo vietą ar trumpam nuo jo atsitraukti. Dažniausiai šiose erdvėse nėra aiškos vietų numeracijos (kas būdinga teatro ar koncertų salėse), todėl dalyvavimas tampa lankstesnis ir mažiau formalus. Tokiose erdvėse žiūrovas dažniau išlieka konjunkcijoje su pačiu pasirodymu, nes gali laisviau įsitraukti į vykstantį veiksmą. Tuo tarpu „Kultūros fabrike“ renginiai dažniausiai organizuojami pagal aiškią erdvės struktūrą, su sėdimomis vietomis ir apibrėžta renginio eiga. Dėl to žiūrovas dažniau užima stebėtojo poziciją, kurioje santykis su pasirodymu tampa labiau distanciškas.

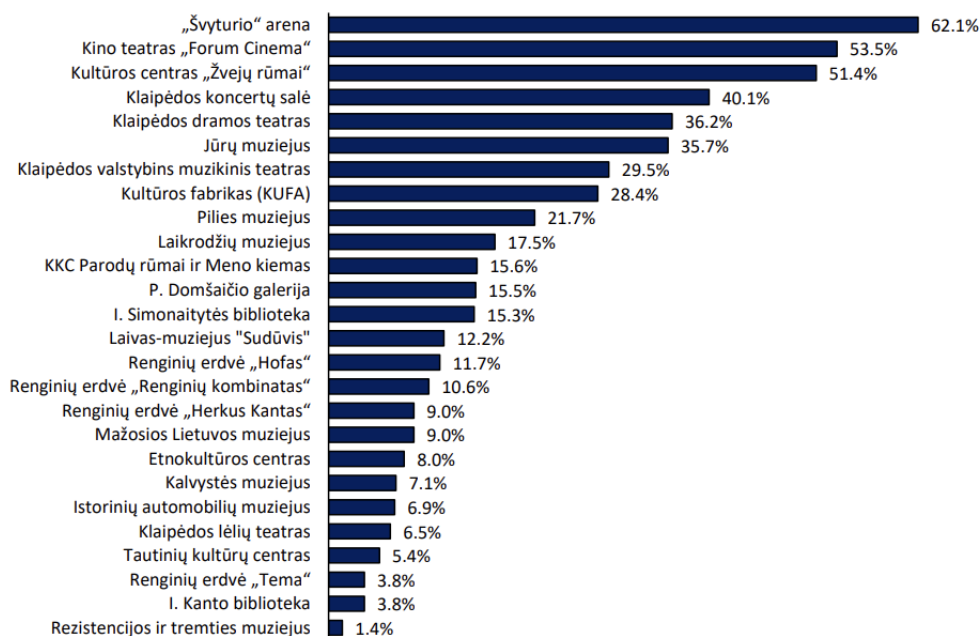
Panašus artumo ir distancijos santykis formuojasi ir prieš renginį bei jam pasibaigus. Į „Hofą“, „Herkų Kantą“ ar „Malūno loftą“ lankytojai dažniausiai atvyksta žymiai anksčiau nei numatytas renginio pradžios laikas. Tai leidžia ne tik „prisijaukinti“ erdvę, bet ir socializuotis su kitais žiūrovais. „Kultūros fabrike“, lankytojai dažniausiai renkasi prieš pat renginio pradžią, todėl santykis su erdve čia išlieka labiau funkcionalus ir orientuotas į patį renginį. Tokie patys procesai pastebimi ir renginiui pasibaigus, kas leidžia daryti prielaidą, jog neformalios ir

⁸¹ Šiame darbe kultūros vartotojų tipai naudojami kaip orientacinės, analitinės kategorijos. Praktikoje skirtingi kultūros vartojimo įpročiai dažnai persidengia, todėl tas pats lankytojas gali būti siejamas su daugiau nei vienu vartotojo tipu.

alternatyvios kultūros erdvės veikia ne tik kaip renginių vietos. Jos tampa socialinių santykių formavimo ir skatinimo aplinkos.

Skirtumai pastebimi ir vertinant renginių bilietai kainas bei jų prieinamumą lankytojams. Neformaliose erdvėse bilietai kainos dažniausiai yra mažesnės, o dalis renginių apskritai vyksta nemokamai. Tai leidžia renginiuose dalyvauti spontaniškiau ir dažniau. Tokiu būdu neformalios kultūros erdvės tampa lengviau prieinamos platesnėms auditorijoms, ypač jaunesniems lankytojams ar tiems, kurie kultūriniuose renginiuose dalyvauja nereguliariai. Tuo tarpu institucionalizuotose kultūros erdvėse bilietai kainos dažniausiai yra didesnės. Nors tiek neformaliose, tiek institucionalizuotose erdvėse gali vykti panašaus meninio lygio renginiai, mažesnė bilietai kainų diferenciacija tokiose erdvėse kaip „Hofas“, „Herkus Kantas“ ar „Malūno loftas“ prisideda prie didesnio kultūrinių renginių prieinamumo. Tokiu būdu skirtingos erdvės formuoja ne tik nevienodą kultūrinių renginių patirtį, bet ir skirtingus auditorijų telkimosi bei bendruomenių formavimosi principus.

Kultūros lauko tyrimo duomenys taip pat leidžia palyginti, kokią vietą analizuojamos erdvės užima bendrame miesto kultūriniame lauke. Tarp dažniausiai lankomų kultūros vietų Klaipėdoje dominuoja didžiosios institucionalizuotos ir masinei auditorijai orientuotos erdvės – „Švyturio arena“, Klaipėdos dramos teatras, Žvejų rūmai bei Klaipėdos valstybinis muzikinis teatras. Tuo tarpu analizuojamos konvertuotos industrinės erdvės kultūros lauko tyrime užima gerokai mažesnę dalį. Iš jų ryškiausiai išsiskiria „Kultūros fabrikas“, kurį nurodė lankę 28,4 proc. respondentų.

pav. 9 Kokia dalis gyventojų apsilankė Klaipėdos miesto kultūros įstaigose ar erdvėse per paskutinius 12 mėn. (% dalis; n=691; interviu metodas). Šaltinis: Klaipėdos universiteto Socialinių pokyčių studijų centro tyrimo ataskaita „Klaipėdos miesto gyventojų apklausa. Klaipėdos miesto kultūros laukas, 2025: kultūros vartotojai, vertinimai, poreikiai, pokyčiai, lūkesčiai“

Tokį miesto kultūrinės reprezentacijos modelį galima interpretuoti pasitelkiant Jean-Marie Flocho kultūrinių verčių sampratą. Tokios kultūros erdvės kaip: Klaipėdos valstybinis muzikinis teatras, Žvejų rūmai ar „Švyturio arena“, pirmiausia reprezentuoja praktines ir utopines vertes: stabilumą, miesto reprezentaciją, kultūros prieinamumą ir oficialų kultūrinį identitetą. Tuo tarpu mažesnės erdvės, dažniau siejamos su kritinėmis vertėmis, kurios pasireiškia per alternatyvias renginių formas ir didesnę distanciją oficialiai reprezentuojamiems miesto kultūros modeliams.

Vis dėlto 2025 m. Klaipėdos kultūros lauko tyrime kaip svarbiausia miesto kultūros vystymo kryptis įvardijamas miesto erdvių pritaikymas kultūrai ir renginiams bei viešųjų erdvių atnaujinimas. Tai rodo, kad miesto gyventojams svarbi ne tik institucionalizuota ir masinė kultūra, bet ir pačių miesto erdvių gyvybingumas bei jų pritaikymas įvairiems kultūros renginiams. Todėl galima kelti klausimą, ar ilgainiui nykstant tokioms erdvėms kaip „Hofas“, „Herkus Kantas“ ar „Malūno loftas“ miestas neprarastų ne tik renginių įvairovės, bet ir jau susiformavusių vietos bendruomenių. Šios erdvės, vykdydamos ir maitinimo veiklą, buria savo auditorijas net ir ne renginių metu, todėl tampa ne tik kultūros, bet ir socialumo, komunikacijos

erdvėmis. Analizuojant aktyviai veikiančias valstybines kultūros institucijas sudėtinga atrasti vietų, kurios atliktų panašią funkciją⁸². Dėl to tokių vietų nykimas reikštų ne tik mažesnę kultūrinių renginių įvairovę, bet ir silpnėjančias vietas bendruomenės.

⁸² Valstybinėse kultūros institucijose maitinimo paslaugos dažniausiai veikia tik renginių metu. Tuo tarpu tokiose erdvėse kaip „Hofas“, „Herkus Kantas“ ar „Malūno loftas“ erdvės veikia ne tik renginių metu.

4. Kultūros perspektyvos Klaipėdos mieste

Ankstesniuose skyriuose aptarta Klaipėdos miesto raida per istorinį laikotarpį parodė, kad šio miesto tapatybės klausimas nuolat keitėsi dėl besikeičiančios politinės situacijos. Šių procesų pasekmės jaučiamos ir šiandien. Pastebima, kad miesto strateginiuose planuose Klaipėda siekia save pozicionuoti kaip naują ir šiuolaikišką miestą ir tuo pačiu stengiasi išlaikyti jūrinės tapatybės svarbą. Šio darbo kontekste ryškėja įtampa tarp miesto urbanistinių planų bei uosto ir kitų industrinių teritorijų panaudojimo. Kaip galima pastebėti, miestas suinteresuotas įvairiems konversijos projektas, tačiau industrinių pastatų išsaugojimas ar platesnis jų pritaikymas kultūrinėms veikloms nėra prioritetas.

4.1. Industrinių erdvių „konversija prieš konversiją“

Stebint šiuo metu vykstančius industrinių teritorijų konversijos planus, jose esančios kultūros erdvės tampa tik laikinu teritorijos „aktyvinimu“. Nors šiame darbe analizuojamos industrinių pastatų transformacijos į kultūros erdves, galima pastebėti, kad dalis šių vietų netolimoje ateityje dar kartą patirs konversijos procesą.

„Herkus Kantas“ šiuo metu veikia teritorijoje, kurioje planuojamas projektas „Memelio miestas“. Šioje vietoje numatoma gyvenamųjų pastatų ir komercinių erdvių plėtra, todėl greitai metu šios erdvės laukia dar vienas persikraustymas ar veiklos nutraukimas.

pav. 10 „Memelio miesto“ teritorijos vizualizacija. Vizualizacija publikuota generalinio rangovo „Conres“ interneto svetainėje

Panaši situacija matoma ir „Hofo“ atveju – teritorijoje planuojama buvusios „Klaipėdos energijos“ teritorijos konversija, kurioje numatomos viešosios ir rekreacinės erdvės, gyvenamieji bei komerciniai pastatai. Renginių erdvės veikla galimai irgi bus sustabdyta.

pav. 11 Klaipėdos energijos teritorijos galimybių studijos vizualinė koncepcija. Vizualinė medžiaga publikuota architektų, urbanistų ir kraštovaizdžio komandos „Bauland“ interneto svetainėje

„Malūno lofto“ aplinkoje taip pat vyksta teritorijos transformacijos procesai. Čia vystomas „Bastionų namų“ kvartalas, orientuotas į gyvenamąją ir komercinę paskirtį. Nors pati „Malūno lofto“ erdvė yra privati nuosavybė, teritorijos pokyčiai gali keisti šios įstaigos veikimo pobūdį ir daryti įtaką organizuojamiems renginiams.

pav. 12 „Bastionų namų“ projekto vizualizacija. Vizualizacija publikuota projekto „Bastionų namai“ interneto svetainėje

Šiame kontekste išsiskiria „Kultūros fabrikas“, kuris būdamas integruotas į savivaldybės kultūros strategiją, išlieka stabiliausiai funkcionuojančia erdve.

Šie procesai leidžia pastebėti, kad nors miestas siekia išlaikyti jūrinės tapatybės naratyvą ir akcentuoja industrinės miesto praeities svarbą, pačių industrinių teritorijų bei pastatų išsaugojimas nėra numatytas. Dėl to galima kelti klausimą, ar savivaldos supratimas apie mieste organizuojamus kultūros renginius nėra suvokiamas gan siauru požiūriu. Iš jau aptartų situacijų, duomenų ir atliktų kultūros lauko tyrimų, susidaro prielaida, kad kultūrinė veikla mieste dažniau siejama su oficialiomis, tam skirtomis kultūros erdvėmis (teatrais, koncertų bei parodų salėmis, muziejais). Tuo tarpu alternatyvios ir mažesnės kultūros iniciatyvos lieka „už borto“.

4.2. Miesto vystymo prioritetai ir kultūros erdvės

Prarandant industrines erdves, kuriose generuojama ne masinei auditorijai skirta kultūra, galima pastebėti ir daugiau iššūkių. Viena iš jų, tai Klaipėdoje besimokančių moksleivių santykis su miestu. Kaip teigiama Klaipėdos miesto savivaldybės kultūros strategijos 2026–2030 m. veiksmų plane, viena iš grėsmių miestui išlieka tai, kad moksleiviai baigę mokyklą, nesirenka pasilikti gyventi pajūryje. Šią problemą galima sieti ne tik su studijų galimybėmis, bet ir su jaunimui skirtų kultūrinių erdvių bei renginių trūkumu. Dėl to nykstant neformalioms kultūros erdvėms, jaunimą gali tapti dar sudėtingiau įtraukti į miesto kultūrinį gyvenimą.

Panaši situacija matoma ir kalbant apie kūrybinių industrijų bei startuolių pritraukimą iš kitų Lietuvos miestų. Klaipėdos miesto strateginiuose planuose akcentuojama kultūros ir kūrybinių industrijų (KKI) plėtra bei siekis pritraukti naujus kūrėjus ir verslus. Vis dėlto galima pastebėti, kad tam nepakanka vien finansinių paskatų ar subsidijų iš savivaldybės pusės. Ne mažiau svarbi tampa ir kultūros bei laisvalaikio pasiūla.

Galima pastebėti, kad viešojoje erdvėje gana dažnai pasikartoja nuomonė yra ta, kad „Klaipėdoje nėra ką veikti“. Nors toks požiūris yra subjektyvus, jis labiausiai girdimas iš tų, kurie šiame mieste negyvena. Toks miesto įvaizdis ilgainiui gali formuoti neigiamą Klaipėdos, kaip kultūriškai mažiau aktyvaus miesto, suvokimą.

Apibendrinant, industrinių erdvių panaudojimas kultūros veikloms miestui suteikia ne tik įvairesnę kultūrinių renginių pasiūlą, bet gali kurti ir žymiai didesnę pridėtinę vertę. Tokios

erdvės gali stiprinti miesto patrauklumą jaunesnėms auditorijoms, kūrėjams, kūrybinių industrijų atstovams bei prisidėti prie jaunų žmonių noro pasilikti Klaipėdoje.

Tai puikiai įrodo ir kituose Europos miestuose veikiančios industrinių teritorijų pritaikymo kultūros veikloms pavyzdžiai: „Telliskivi Creative City“ (buvęs geležinkelių ir industrinis kompleksas, Talinas), „Suvilahti“ (buvusi elektrinė, Helsinkis), „NDSM Wharf“ (buvusi laivų statykla, Amsterdamas) ir daugelis kitų panašių erdvių. Šie pavyzdžiai rodo, kad industrinė miesto praeitis nebūtinai trukdo naujam miesto įvaizdžio formavimui. Priešingai, tai gali tapti unikalia miesto vizitine kortele, kuri gali stiprinti Klaipėdos miesto įvaizdį ne tik Lietuvos, bet ir Europos mastu.

Išvados

1. Teorinėje darbo dalyje išryškėja, kad buvusių industrinių teritorijų transformacija apima ne tik funkcinę erdvės pasikeitimą, bet ir miesto santykio su industrine praeitimi perkūrimą. Miesto kaip teksto, semiosferos, verčių transformacijos ir liminalumo teorinės prielaidos leido šias erdves suvokti kaip tarpinę poziciją tarp industrijos ir kultūros. Taikant kultūros vs industrijos opoziciją bei semiotinio kvadrato modelį, šios erdvės atsiskleidė kaip pereinamojo pobūdžio zonos, kuriose transformuojasi erdvių funkcijos, reikšmės ir jų vieta miesto semiosferoje.
2. Pasirinktų industrinių kultūros erdvių analizė parodė, kad jų transformacija šiandien vyksta keliais etapais: 1) praradusios gamybinę funkciją, šios erdvės laikinai perduodamos menininkams, kultūrinėms iniciatyvoms ir verslams; 2) vėliau dalis šių teritorijų įtraukiamos į tolimesnius miesto ar uosto vystymo bei konversijos planus. Tai parodo, kad alternatyvios kultūros erdvės dažnai tampa pereinamuoju etapu miesto „perrašymo“ procese, kuriame formuojamas naujas miesto reprezentacinis įvaizdis.
3. Reprezentacinis miesto įvaizdis Klaipėdoje formuojamas aktualizuojant skirtingus miesto istorinius ir kultūrinius naratyvus. Tyrimas parodė, kad industrinė ir jūrinė miesto tapatybė šiame procese išlieka prieštaringa. Viena vertus, siekiama pabrėžti Klaipėdos kaip jūrinio miesto identitetą, tačiau dalis industrinių erdvių transformuojamos į komercinius projektus ar palaipsniui pašalinamos. Ši įtampa siejama su komplikuota miesto istorija ir vis dar vykstančiomis miesto tapatybės paieškomis.
4. Pasirinktų erdvių: „Hofas“, „Herkus Kantas“, „Malūno loftas“ ir „Kultūros fabrikas“ analizė parodė, kad buvusiose uosto ir kitose pramoninėse teritorijose besivystančios kultūros erdvės tampa svarbia miesto kultūrinio gyvenimo dalimi. Dėl industrinės aplinkos specifikos, mažesnio formalumo ir galimybės pačią erdvę pritaikyti skirtingoms veikloms, jose gali vykti renginiai ir iniciatyvos, kurioms tradicinės kultūros erdvės, tokios kaip teatro ar koncertų salės, dažnai nėra tinkamos.
5. Kultūrinių renginių ir auditorijų analizė parodė, kad alternatyvios postindustrinės erdvės formuoja kitokias kultūrinės patirties formas nei institucionalizuotos kultūros

įstaigos. Tokiose vietose kaip „Hofas“, „Herkus Kantas“ ar „Malūno loftas“ kultūrinis dalyvavimas glaudžiai siejasi su socialumu, neformaliu buvimu erdvėje ir bendruomeniškumu.

6. Nustatyta, kad „Kultūros fabrikas“ funkcionuoja kaip institucionalizuota ir į oficialią miesto kultūros infrastruktūrą integruota erdvė, pasižyminti didesniu stabilumu ir aiškesnėmis finansavimo galimybėmis. Tuo tarpu „Hofas“, „Herkus Kantas“ ir „Malūno loftas“ veikia kaip laikinos, mažiau reglamentuotos ir lankstesnės kultūros erdvės, sudarančios palankesnes sąlygas eksperimentinėms ir alternatyvioms kultūrinėms iniciatyvoms.
7. Analizė parodė, kad miesto kultūros politika ir kultūros strategijoje numatytos vystymo kryptys labiau orientuotos į institucionalizuotas bei reprezentacines kultūros erdves. Dėl to neformalios kultūros vietos miesto kultūros lauke dažniau išlieka fragmentiškoje ir mažiau apibrėžtoje pozicijoje, nepaisant reikšmingo jų indėlio į miesto kultūrinį aktyvumą.
8. Tyrimas leidžia daryti prielaidą, kad buvusiose industrinėse teritorijose veikiančių kultūros erdvių nykimas ilginiui gali mažinti miesto kultūrinę įvairovę, silpninti bendruomenių formavimąsi bei mažinti Klaipėdos patrauklumą jauniems žmonėms, kūrybinėms iniciatyvoms ir kūrybinių industrijų plėtrai.

Literatūros sąrašas

1. Čiupailaitė, Dalia. „Sociologinė naujųjų būsto projektų posocialistiniame Vilniuje refleksija“. *Sociologija. Mintis ir veiksmai*, 2012, Nr. 2012/2(31).
2. Greimas, Algirdas Julius. *Topologinės semiotikos linkiai*. Sud. Arūnas Sverdiolas, iš prancūzų k. vertė Kęstutis Nastopka. Vilnius: Baltos lankos, 2011.
3. Greimas, Algirdas Julien; Courtés, Joseph. „Value“. In: *Semiotics and Language: An Analytical Dictionary*. Bloomington: Indiana University Press, 1982.
4. Lefebvre, Henri. *The Production of Space*. Trans. Donald Nicholson-Smith. Oxford: Blackwell, 1991.
5. Leitanaite, Rūta. „Urbanistinė konversija Vilniaus miesto plėtros kontekste pagal bendrojo plano 2015 metams sprendinius“. *Urbanistika ir architektūra*, 2007, t. XXXI, Nr. 3.
6. Landry, Charles. *Kūrybinis miestas: priemonės miestų novatoriams*. Iš anglų k. vertė Jovilė Barevičiūtė. Vilnius: Technika, 2020.
7. Lotmanas, Jurius. *Kultūros semiotika: straipsnių rinktinė*. Sud. Arūnas Sverdiolas, iš rusų k. vertė Donata Mitaitė. Vilnius: Baltos lankos, 2004.
8. Lotmanas, Jurius. „Kultūros atmintis“. *Semiotika*, 2022, Nr. 17.
9. Nastopka, Kęstutis; Jevsejevas, Paulius. „Erdvės semiotika“. *Semiotika*, 2013, Nr. 9.
10. Safronovas, Vasilijus. *Praeitis kaip konflikto šaltinis: tapatybės ideologijų konkurencija XX amžiaus Klaipėdoje*. Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2011.
11. Safronovas, Vasilijus; Nekrošius, Liutauras; Petrulis, Vaidas; Mankus, Martynas; Šiupšinskas, Matas; Sadauskienė, Kristina. *Klaipėda. Architektūros gidas*. Vilnius: Lapas, 2024.
12. Turner, Victor. „Struktūra ir antistruktūra“. *Liaudies kultūra*, 2001, Nr. 6.
13. Williams, Raymond. *Culture and Society 1780–1950*. New York: Anchor Books, Doubleday & Company, Inc., 1960.

Elektroniniai šaltiniai:

14. „2026–2027 m. Vilniaus miesto savivaldybės dainyklų finansavimo konkursas“. Žiūrėta 2026-04-25. Prieiga per internetą: <https://konkursai.vilnius.lt/konkursai/2026-2027-vilniaus-miesto-savivaldybes-dainyklu-finansavimo-konkursas>
15. „Bastionų namai“ – gyvenamojo kvartalo projektas Klaipėdos centre. Žiūrėta 2026-04-28. Prieiga per internetą: <https://sc.bns.lt/view/item/klaipedoje-pradedamas-igyvendinti-bastionu-namu-projektas-startavo-butu-pardavimai-466179>
16. Remøy, Hilde. The Legacy of The Modern Movement, 2017. Žiūrėta 2026-04-21. Prieiga per internetą: <https://www.pca-stream.com/en/explore/the-legacy-of-the-modern-movement/>
17. Klaipėdos energija. Žiūrėta 2026-04-24. Prieiga per internetą: <https://www.klenergija.lt/apie-bendrove/>
18. Klaipėdos miesto nekilnojamosios kultūros vertybės. Malūno pastatų kompleksas (Gluosnių skg. 2 / Joniškės g. 3A), 2013. Žiūrėta 2026-04-07. Prieiga per internetą: <https://www.biblioteka.lt/paveldas/kompleksai/187-33710>
19. Klaipėdos miesto savivaldybė. Buvusioje „Laiviteje“ – išskirtinis kvartalas, 2020. Žiūrėta 2026-04-10. Prieiga per internetą: <https://www.klaipeda.lt/lt/naujienos/naujienos/7655/buvusioje-laiviteje-isskirtinis-kvartalas:1091>
20. Klaipėdos miesto savivaldybė. Gaus papildomų lėšų projektams įgyvendinti, 2021. Žiūrėta 2026-04-28. Prieiga per internetą: <https://www.klaipeda.lt/lt/naujienos/7654/gaus-papildomu-lesu-projektams-igyvendinti:1401>
21. Klaipėdos miesto savivaldybė. Klaipėdos kultūros lauko tyrimas, 2025. Žiūrėta 2026-03-23. Prieiga per internetą: <https://www.klaipeda.lt/lt/doclib/wl9epst5dnma3rn8z647qckx6xjsmd6g>
22. Klaipėdos miesto savivaldybės kultūros įstaigų sąrašas. Žiūrėta 2026-05-06. Prieiga per internetą: <https://www.klaipeda.lt/lt/kultura/klaipedos-miesto-savivaldybes-kulturos-istaigos/kulturos-istaigu-sarasas/9496>
23. Klaipėdos miesto savivaldybės kultūros strategijos 2026–2030 m. veiksmų planas. Žiūrėta 2026-04-25. Prieiga per internetą: <https://www.klaipeda.lt/lt/veiklos-sritys/kultura/klaipedos-miesto-strateginiai-kulturos-dokumentai/7937>
24. Klaipėdos miesto savivaldybės 2025–2027 metų strateginis veiklos planas. Žiūrėta 2026-04-24. Prieiga per internetą: <https://www.klaipeda.lt/data/public/uploads/2024/12/2025-2027-m.-svp-projektas.pdf>

25. Kultūros ministerijai pavaldžios institucijos. Žiūrėta 2026-05-06. Prieiga per internetą: <https://www.lrvalstybe.lt/kontaktai/pavaldzios-institucijos-prie-kulturos-ministerijos>
26. Lietuviškų literatūros mokslo terminų žodynas. „Semiosfera“. Žiūrėta 2026-04-12. Prieiga per internetą: <https://www.avantekstas.flf.vu.lt/lt/semiosfera>
27. Lévesque, Luc. The ‘terrain vague’ as material – some observations, 2002. Žiūrėta 2026-04-22. Prieiga per internetą: https://www.amarrages.com/textes_terrain.html
28. MB „Bauland“. „Klaipėdos energija“ teritorijos galimybių studija, 2024. Žiūrėta 2026-04-07. Prieiga per internetą: <https://bauland.lt/project/klaipedos-energija-teritorijos-galimybiu-studija/>
29. Vainorius, Martynas. „Unikali transformacija: kaip „tabokinė“ tapo kultūros fabriku II“. Atvira Klaipėda, 2023. Žiūrėta 2026-04-25. Prieiga per internetą: <https://www.atviraklaipeda.lt/2023/11/02/unikali-transformacija-kaip-tabokine-tapo-kulturos-fabriku-ii/>

Iliustracijų sąrašas

pav. 1 „Hofas“ lauko-kiemo erdvė. Domo Rimeikos nuotrauka, pateikta „Hofo“ organizatorių

pav. 2 „Hofo“ angaro vidus. Nuotrauka pateikta „Hofo“ organizatorių

pav. 3 „Herkus Kantas“ kiemas. Nuotrauka pateikta organizatorių

pav. 4 „Herkus Kantas“ angaro vidus. Nuotraukos autorė – Rasa Grigaitytė

pav. 5 „Malūno lofto“ kiemas. Nuotrauka publikuota „Malūno lofto“ „Facebook“ paskyroje

pav. 6 „Malūno lofto“ vidaus erdvė. Nuotrauka publikuota „Malūno lofto“ „Facebook“ paskyroje

pav. 7 Klaipėdos „Kultūros fabriko“ (KUFA) pastato fasadas. Norbert Tukaj nuotrauka, publikuota svetainėje „Pastatai kalba“

pav. 8 Klaipėdos „Kultūros fabriko“ (KUFA) pastato vidus. Konferencijų salė A. Šaltinis: „Kultūros fabriko“ interneto svetainė

pav. 9 Kokia dalis gyventojų apsilankė Klaipėdos miesto kultūros įstaigose ar erdvėse per paskutinius 12 mėn. (% dalis; n=691; interviu metodas). Šaltinis: Klaipėdos universiteto Socialinių pokyčių studijų centro tyrimo ataskaita „Klaipėdos miesto gyventojų apklausa. Klaipėdos miesto kultūros laukas, 2025: kultūros vartotojai, vertinimai, poreikiai, pokyčiai, lūkesčiai“

pav. 10 „Memelio miesto“ teritorijos vizualizacija. Vizualizacija publikuota generalinio rangovo „Conres“ interneto svetainėje

pav. 11 Klaipėdos energijos teritorijos galimybių studijos vizualinė koncepcija. Vizualinė medžiaga publikuota architektų, urbanistų ir kraštovaizdžio komandos „Bauland“ interneto svetainėje

pav. 12 „Bastionų namų“ projekto vizualizacija. Vizualizacija publikuota projekto „Bastionų namai“ interneto svetainėje

Summary

This Master's thesis examines the transformation of former industrial spaces into cultural venues in the city of Klaipėda. The research problem is associated with processes of urbanisation, the uncertainty of urban identity, and the priorities of cultural policy.

The thesis is based on the assumption that converted industrial spaces functioning as cultural venues constitute a significant part of the city's cultural life. However, their activity is often characterised by impermanence and limited financial support from municipal or state institutions, which contributes to the gradual disappearance of these spaces over time. Since they are not fully integrated into the city's cultural policy, this process is associated with a narrowing of cultural diversity and a decline in social and economic potential.

The aim of this thesis is to analyse how the transformation of former industrial spaces into cultural venues creates conditions for various cultural activities (such as alternative music concerts, theatrical performances, and educational initiatives) and what added value the activities carried out in these spaces provide to the city.

The research applies semiotic and cultural theory, as well as an anthropological approach, drawing on the works of J. Lotman, R. Williams, and V. Turner. Industrial spaces are analysed as transitional, liminal zones in which alternative cultural practices and communal bonds (*communitas*) are formed. Culture and industry are understood as interconnected yet opposing categories, enabling the analysis of these spaces through the relationship between institutionalised forms of culture and cultural initiatives operating within industrial environments. The analysis focuses on the cultural venues "Hofas", "Herkus Kantas", "Kultūros fabrikas", and "Malūno loftas", all located in former industrial areas, in order to highlight differences in their modes of operation and the values they articulate.

The results of the study demonstrate that cultural activities taking place in the analysed former industrial spaces create favourable conditions for a variety of cultural and social initiatives. These spaces are capable of hosting professional-level events, providing opportunities for both emerging and established creators to perform, implementing unconventional event formats, and fostering as well as strengthening social bonds. In contrast, institutionalised cultural spaces tend to be characterised by greater regulation, a stronger orientation towards representational culture and a more formal relationship with audiences.

The conclusions state that transformed industrial spaces in Klaipėda function as a temporary, intermediate stage of urban development, temporarily activating urban spaces prior to their further conversion. This suggests that the priorities of urban development and cultural policy are not oriented towards preserving these spaces, despite their actual significance to the city's cultural life. As a result, the issue of continuity in these spaces may not only reduce the diversity of cultural events in the city, but may also have significant long-term consequences.